

ن-و-۱۷۸

ن-و
۱۷۸

انتخاب قصائد قآنی

2236

QABIL BOOK HOUSE
Educational Publishers
Post Box No. 526, Lahore

ملک نذیر محمد صاحب کتاب خانہ قومی لاہور

قیمت ایک روپیہ آٹھ آنے

Price Rs. 1/4/8

(مجلد حقوق بحق بورڈ آف سیکنڈری ایجوکیشن لاہور محفوظ ہیں)

نوٹریٹیم

انتخاب

قصائد قاتنی

مترجم

پرنسپل آقا بیدار نجف ایم۔ اے ایم۔ او۔ ایل (پ)

برائے

امتحان فاضل فارسی بورڈ آف سیکنڈری ایجوکیشن لاہور

باجازت

بورڈ آف سیکنڈری ایجوکیشن لاہور

پبلشرز

ملک نذیر احمد پرنٹرز جیکب آباد ڈپو اردو بازار لاہور

(جملہ حقوق بحق بورڈ آف سیکنڈری ایجوکیشن لاہور)

60336

بار اول ۱۹۵۹ء
 تعداد ..... ایک ہزار
 قیمت ..... ایک روپیہ چار آنے

ملک نذیر احمد پروپرائیٹرز تاج بک ڈپو اردو بازار لاہور نے پاک پبلشرز پریس لاہور میں
 چھپوا کر اردو بازار لاہور سے شائع کی

فہرست

صفحہ	تفصیل	نمبر شمار
۵	۱- در مدح خاتم انبیاء سرور کائنات خلاصہ موجودات حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم	
۱۰	۲- در وصف نامہ بادشاہ گیتی ستان محمد شاہ غازی	
۱۱	۳- در مدح دستائش برج اختر شہریاری صرف گوہر تاج دلی ستر کبریٰ و عہد علیا مام خجستہ شہریار کامگار ناصر الدین شاہ قاجار ادام اللہ اقبالہ گوید	
۱۲	۴- در مدح امیر کبیر مرزا تقی خان رحمۃ اللہ گوید	
۱۷	۵- در مدح خاتم انبیاء محمد بن عبد اللہ صلعم	
۲۲	۶- در مدح جناب حاجی مرزا آقاسی فرماید	
۲۵	۷- در مدح شجاع السلطنت حسن علی میرزا گوید	
۲۸	۸- دستائش شاہزادہ رضوان دسادی شجاع السلطنت حسن علی مرزا طالب اللہ نژاد فرماید	
۳۱	۹- در مدح بادشاہ محمد غازی طالب نژاد گوید	
۳۷	۱۰- دستائش امیر سرور آصف الدولہ یار خان می گوید	
۳۹	۱۱- در مدح حاجی مرزا آقاسی می گوید	
۴۲	۱۲- دستائش پادشاہ جم جاہ محمد شاہ غازی گوید	
۴۴	۱۳- در کیفیت معراج نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم	
۴۹	۱۴- دستائش شجاع السلطنت حسن علی مرزا طالب اللہ نژاد گوید	
۵۱	۱۵- دستائش لزاب فریدوں میرا طالب نژاد	
۵۳	۱۶- فی المدیحہ	

قصیدہ

صفحہ

۵۵

۱۷- در مدح شامزادہ آزاد شجاع السلطنہ حسن علی میرزا گوید

۵۸

۱۸- در مدح جناب حاجی مرزا آقاسی طاب ثراہ گوید

۶۲

۱۹- در مدح حسن شاہ گوید

۶۶

۲۰- دستاؤش لوایب اغتضاد السلطنہ علی قلی میرزا گوید

۶۹

۲۱- در مدح حسن علی میرزا شجاع السلطنہ فرماید

۷۱

۲۲- در مدح شجاع السلطنہ مغفور حسن علی میرزا گوید

۷۲

۲۳- دستاؤش شجاع السلطنہ حسن علی میرزا فرماید

۲۴- در مدح خاتم انبیاء محمد مصطفیٰ صلعم دستاؤش محمد شاہ عازی و

۷۶

جناب حاجی مرزا آقاسی گوید

۹۰

۲۵- ترکیب بندہ در بعضی از فتوحات شامزادہ شجاع السلطنہ گوید

خاتم انبیاء سرور کائنات خلاصہ موجودات حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم

کی بند کبر بہتر ازین عجز باریا
دانی مرا بصیر و خطائی تو بر ملا
ور خوانیم خمیر چرا میروی خطا
خلق ارگرم کنند چه منت بری زما
خلقتند خواجہ تو چه واصل شود عطا
روزی من بری و کشتی منت کیا
کہ چون مگس قرارتت بر خوان اغنیا
گاہی ز روی حیلہ کنی پیرہن قبا
یعنی بہ خلصہ ایم نہ پیچیدہ در روا
تا کی کنی بمعذرت جبر اکتفا
دانی کہ جرم داری و ثمرت نہ از خدا
منظوم راز ظالم لازم بود جفا
کس گفت رنگها ہمہ در نامہ قضا
در جنبش است خامہ و نقاش در قفا
گاہ است در تحرک و جذاب کربا
نفس از برائے آنکہ ز کیشیت کند جدا
وین در لباس زہد شود با تو آشنا
وین گرم گرم نکتہ ناحق کند ادا

دو شتم ندار سید ز در گاہ کبریا
خوانی مرا خمیر و خلاف تو آشکار
گر دایم بصیر چرا میکنی گنہ
ماگر عطا کنیم چه خدمت کنی بخلق
ما تم خالق تو چه حاصل شود تعب
اجرای من خوری و کنی خدمت امیر
کہ چون عسس مارتت از خون بیکیساں
گاہی چو گرم پیله کشتی طیلساں بسر
یعنی بجد بہ ایم نہ شوریدہ از جنوں
تا کی شوی برہ گذر جرم رہ سپر
گوئی کہ جبر باشد و باکت نہ از گنہ
مقتول راز قاتل باطل بود قصاص
کس گفت رنگها ہمہ در خامہ قدر
در گردن است لعبت و اعاب در مکی
میخ است در نصاب و جلاب آفتاب
دیوانہ برائے آنکہ نخوشیت نشود دلیل
آں از طریق شرع کند با تو دوستی
آں نرم نرم شبہ باطل کند بیباں

آں طعنہ گو کہ یاوری دیں ذوا لمنن
 ایں وزد کاروان و تو مسکین کاروان
 آں سازوت زمسلک تو حید متصرف
 بر دیدہ خلوص تو حاجب شود ہوس
 سازد ترا بہ شرک خفی دیو ممتحن
 نفس ترا کسالت اصلی شود معین
 گوئی کہ صلوة کہ شرح است ناپسند
 تارفتہ رفتہ دغدغہ دل شود قومی
 گوئی بہ خود کہ رب ز چہ رفتہ اور حجاب
 کہ زانکہ ہست حکمت پنهان نشدن کلام
 تا چند مکرو دغدغہ اے دیوزشت خو
 بر بود من دلیل بس ایں چرخ گرد گرد
 کو بندہ بیاید تادف کند خردش
 سترسیت پشت پرده کہ می پوید آسمان
 بے لوز بہار گل نشود بوستان فروز
 شاہ اندر بہ تخت منقش دید جواز
 مدحت کنی نخست بہ نقاش آں سریر
 آخر چگونہ کوہ بدان شوکت و شکوہ
 بے قادری بوادی ہستی نہ مقدم
 آخر چگونہ عرش بدیں پایہ و شرف

دین خندہ زن کہ پیروئی شرع مہبط
 آں رند روستا و تو نادان روستا
 دین گردوت بمسلک ترویر رہنما منصرف
 بر آتش لفاق تو دامن زند ہوا
 آرد ترا بکفر جلی نفس مبتلا
 طبع ترا جہالت فطری شود غطا
 رانی کہ زکوة کہ دین است ناروا
 تالمحہ لمحہ تقویت دل کند قوا
 رانی بہ دل کہ حق ز چہ ماند است در خفا
 در زانکہ نیست پیرو فرماں شدن چرا
 تا چند کفر سفسطہ اے مست ترا زخا
 بر ذات من گواہ بس ایں دیدیر با
 گویندہ بیاید تا کوہ دید صدا
 آبسیت زیر پڑہ کہ میگردد آسما
 بے کردگار کوہ نشود آسمان گرا
 میرا ر ترا بہ کاخ مقرنس زند صلا
 تحسین کنی درست بہ معمار آں بنا
 آخر چگونہ چرخ بدال رفعت و علا
 بے صالحی بعرضہ امکان زندہ لوا
 آخر چگونہ مہر بدیں پایہ و بہا

بی خالق قضای زمین را دہ ضیا
 آیات عرش من چہ کم از عرش پادشا

بی آسری بسیط جہاں را شود محیط
 اسباب فرش من چہ کم از کاخ پادشا

یا این گنہ امید تفضل بود گنہ
 الا بعین طاعت برہاں حق نبی
 اصل کرم ولی نعم قائد امم
 سطح حیات، خطِ بقا، نقطہ وجود
 نفس بسبب، عقل مجرد، روان صرف
 مصداق لوح، معنی لون، مظهر قلم
 منہاج عدل، تاج تشریح، رواج دین
 فیض نخست، صادر اول، ظهور حق
 معنی باء بسملہ، مسند نشین کن
 گر حکم او بجنش غیرا دہد مثال
 راند قضا پیاپی کا جو است ای قدر
 پائندہ دولتی است بدو جستن انتساب
 بیسی کہ از حمایت او بہتر از امید
 شیطان بیک توجہ او بہترین ملک
 عکسی نہ لوح حکمت او ہرچہ در زمین
 بالنسبت وجود شریف تو ممکنات
 خورشید و سیابہ، روز و چراغ، آفتاب و شمع
 اصل و طفیل، شخص و شبہ، قصد و امتحان
 فیاض و فیض، علت و معلول، نور و ظل
 معنی و لفظ، مصید و مشتق، مفاد و حرف
 ذات تو سرفراز بہ مجید ذوالمنن
 از گوہر تو عالم ایجاد را شرف
 در پیشگاہ امر تو بی گفت و بی شنود

یا این خطا امید ترحم بود خطا
 الا بعون مدحت سلطان انبیاء
 کہف و رمی، امام ہدی، آیت تقا
 قطب نجات، قوس صغاء، مرکز وفا
 مصباح فیض، راح روان روح اتقیا
 نور ازل، چراغ ابد، مشعل بقا
 مفتاح صنع، درج سخن، گوہر سخا
 مرآت وحی، رایت دین، آیت ہدا
 مصداق نفس کاملہ، عزت گزین لا
 در رایی او برامش گردوں دہد رضا
 گوید قدر و مادام کامضاست ای قضا
 فرخندہ نعمتی است بدو کردن اقتدا
 خوبی کہ با عنایت او خوشتر از رحما
 سلطان بیک تعرض او کمترین گدا
 نقشی ز کلک قدرت او ہرچہ در سما
 ای ممکنات را بوجود تو التجا
 دریا و قطرہ، در و حرف، پرورد بوریہ
 بود و نبود و ذات و صف عین و اقتضا
 نقاش و نقش، کاتب و خط، بانی و بنا
 عین و اثر، عیان و خبر، صدق و افترا
 نفس تو بی نیاز ز تقدیس اصفیا
 از ہستی تو و وحہ ابداع را نما
 در کارگاہ نہی تو بی چون و بی چرا

اضداد بی مسالمة با یک دیگر قرین
 اخلاف راشدین تو گنجینه شرف
 یکسر بکارگاه هدایت کشاده دست
 در پرده ولایت عظمی نهفته رو
 نفس تو بوستانی بمطوره و نشین
 غمگین شود بهر چه تو عمل کن شوی بهمان
 خورشید گرنه کور شد از شرم رانی تو
 شرعی که بر ولای تو حاصل شود و غل
 هر نیش که خلیل تو نوشی است و نشین
 هر ترا ثواب محسد بود مگر
 آنجا که قدر تست اثر نیست از جهت
 باشوکت تو چرخ اسیر است منحنی
 خرم بهشت اگر تو بر او نگذری حجم
 از فرستی تو بود عقل را فروغ
 در کارگاه امر توئی میر پیش بین
 بی رخصت تو لاله نمیروید از زمین
 گویا شود جماد اگر گویش بگو
 مردود پیشگاه تو مردود کائنات
 مستولق ولای تو نندیشد از اجل
 در ملکب کمال تو خردی بود خرد
 جسم ترا بمسند ناسوت مستقر
 گنجی که بدسگال تو بخشد کم از خرف
 حب تو گر عدو دست بجای میخرم عدو

البعاد بی منارعه از یک دیگر جدا
 اسلاف ماجدین تو آینه صفا
 یکسر بیارگاه شریعت نهاده یا
 برسد خلافت کبری گزیده جان
 ذات تو گلستانی مطبوع و جانفزا
 شادان شود بهر چه تو شادان شوی خدا
 دارد چرا از خط شعاعی یکف عضا
 وحی که بی رضای تو نازل شود و غا
 هر نوش که عدوی تو نشی است جان گزا
 قحط ترا عذاب موید بود جزا
 آنجا که صدر تست خیر نیست از فضا
 با همت تو هر فقر است بی لوا
 رختان سهیل اگر تو بر او ننگری سها
 از نور گوهر تو بود نفس را بها
 در بارگاه ملک توئی شاه پیشوا
 بی خواهش تو تاله می بارد از هوا
 پویا شود نبات اگر گویش بیجا
 مقبول بارگاه تو مقبول ماسوا
 مستظرو داد تو نگرید از فنا
 از دفتر لزال تو جزوی بود بقا
 روح ترا زبالش لاهوت متکا
 ربی که نیک خواه تو خواهد به از تشفا
 هر تو گر بلاست بدل میبرم بلا

خاری که از خلیل تو میجویشش طیب
 دل با تو که در دوست ز دل میرم امید
 خوبی که از دیار تو باشد به از امان
 بیم نه با و داد تو از آتش محبم
 در روز حشر بوشن جان سازم آل داد
 تا آنجا اگر چه دعا و ثنا می شاه
 زان بر فراز عرش سراقیل را هر دور
 لیکن ترا مجال بیان نیست در دور
 دست دعا وسیع و سمند تو ناتوان
 زمین بیش در طبق چه منی جنس ناپند
 این عرصه السیت صعب بدو برهنه قدم
 گیرم که در کلام تو تاثیر کیمیاست
 گیرم که عنبرین سخنت نافه خطاست
 خندان و خنگ، چاچ و کمان، روم و پریا
 کرمان و زیره، بصره و خرم، بدخش و لعل
 گر رأیت از بدیخ شناسائی است پس
 در مقصد از دعا طلبت نیل دعاست
 شد راه آنچه باید و شاید مقرر است
 آنرا که انشمار دعا و ثنا بدوست
 یارب پادشاه رسل ماه و ماهی
 یارب بزرگ مسلمانان آن پر پاری
 یارب باشک دیده گریان فاطمه
 یارب باشک چشم اسیران ماریه

دردی که از جیب تو میبیدنشش دوا
 جان با تو که عدوست ز جان میکنم ابا
 فقری که در جوار تو باشد به از غنا
 باکم نه با و لای تو از سوزشش جزا
 در وقت نشر نشره تن سازم آل لای
 این دیو را اذی بود آن روح را غذا
 زمین بر فرود فرشتش عزازیل را عزا
 لیکن ترا قبول سخن نیست در ثنا
 بام شنار فیه و کمند تو نار ما
 زمین بیش بر محک چه زنی نقدر ناروا
 دین لجه السیت ظرف بدو بر مکن شتا
 دانا بجان زر نکند عرض کیمیا
 کس نافه ارمنان نبرد جانب خطا
 توران و تیر، مهر و شکر، مند و توتیا
 عمان و در، حدیقه و گل، جنت و گیا
 خود را شناس تا نکنی بدح نامز
 خود را دعا کن از پی تحصیل دعا
 بی منت ستائش و بی منت دعا
 ناید شناسنوده و نمود دعا روا
 یارب برهنای سبل شاه لافتی
 یارب یصدق لودر آن میر پارسا
 یارب بسوز سینه بریان محتمل
 یارب بخون حلق شهیدان کر بلا

مفتاح آفرینش و مصباح امتدا
رحمی که از ممالک سوزخ شوم رها
در یایم از کشاکش این طبع خود ستا
چندم بیارگاه فنا روح در عننا
میسند بهمنم را در کام اثر دها
یا من مجیب دعوة داع اذا دعا
بالله ان ربک یهدی لمن یشاء

یا رب یا قتاب امامت علی که هست
فضلی که از شداید بزرخ شوم خلاص
بر ما تم از وساوس این نفس و ن پست
چندم بکارگاه طلب نفس در تعب
نگذار بهیژ غم را در قعر تیره چه
او عوک را بجای و انا دیک فاستجب
فاستغفری لذنبک یا نفس و استدی

در وصف نامه بادشاه گیتی سلال محمد شاه عازمی

چه خامه خامه خسر و چه نامه نامه دارا
شکسته و لوق از رنگ لبته باز و مانا
نشاند خسر و قاهر چه پایه لولوس لالا
بلخ و روشن و رایح رشیق و ظاهرو شیوا
گزین و لایح و بارق بنزلی و سخنة و عرا
پند و ویژه و وافی لبی و شارق و یصفا
مثال فکرت اهر و ن زلسا که روشن و عذرا
بطی و دفتر و نامه نهفته فکرت و انا
نقوش او همه رخشان چو صدر صفه سینا
زالال چشمه خیرت سواد دیده بینا
برنگ گوهر عمان بونے عنبر سارا
ندارد این همه گوهر نه کان و گنج نه دریا
ثلثه نامه خسر و نه حد فکرت و انا

شکسته نامه از گسسته نامه قسطا
گسسته دفتر شاپور خسته خاطر آزد
بسی خامه ما هر بفرق نامه طاهر
سدید و محکم و سا طبع فصیح و واضح و لامع
جمیل و درخور و لائق رزین و رایت وائق
شکرت و بیغش و کافی سلیم و دلکش و صافی
همال صیغه و اثر و ن زلسا که دلکش و موزون
چه نامه قطعه و چامه بسیعی خامه و آمه
سطور او همه تابان چو دست موسی عمران
نهال گلشن فکرت لال مخزن حکمت
به آب چشمه حیوا ال بتاب کوکب تابا
باشد این قدر الورد نه مه و مهر نه اختر
سپاس خامه خسر و مدیح چامه خسر و

ز دور گنبد گردول ز دور اختر و اردول
 بهاره قارغ و مامون وجود حضرت دارا

در سجده و ستایش برج اختر شهر یاری صدف گوهر اجداری
 ستر کبری و مهد علیا نام نجسته شهر یاری کامگار ناصر الدین شاه
 قاپچار و ام الشداقباله گوید

بنفشه رسته از زمین لطف بویبارها
 ز سنگ اگر مدیده چسان جهد شرارها
 که چو ل شتراره می جهد ز سنگ کوسارها
 ندا نماز کور کی شکوفه از چه پیر شد
 گمان برم که همچو من بدام غم امیر شد
 بلی چنین برند دل ز عاشقان نگارها
 درین بهار هر کسی هوای باغ دارد
 پرتیره شب ز جام می بکفت چراغ دارد
 جگر چو لاله پر ز خون ز عشق گلزارها
 بهار را چه میکنم چو رفت تو بهار من
 خوشا و خوم آن دمی که بود یاریار من
 چو چشمه که اندر و شناکتند مارها
 غزال مشک موی من ز من خطا چه دیده
 بنفشه بوی من چرا بجزه آرمیده
 و یا گسته حور عین ز زلف خویش تارها
 بر گهای لاله بین میان لاله زارها
 خورد و شیر عارضش چرا بزنگ شیر شد
 دیبا نکنده دلبرش چه خوب و تشکیر شد
 بیاد باغ طلعتی خیال باغ دارد
 همی دل من است لبس کور و داغ دارد
 کناره کردم از جهان چو شد ز من نگار من
 دو زلف مشکبار از چشم اشکبار من
 که همچو آهوان چین از ان خطا رمیده
 سرور قلب برده بساط کینه چیده

بسیار نقل آشتی بس است گیرو دارها
 بصلح پیش من بیازد شمنی کناره کن
 دولت ره ارغمی دهلزد دست استخاره کن
 برو به بند صد گره وزان پس استخاره کن
 که سخت عاجز آدم ز رخ انتظارها
 نه دلبری که بر رخس باد او نظر کنم
 نه همدی که یکدمش ز حال خود خبر کنم
 نه طبع را فراغتی که تن درسم بکارها
 کسی نه پرسدم خبر که کیتم چه کاره ام
 نه خادم مساجدم نه موزن مناره ام
 دست شیر دولتقم نه جزو مستشارها
 بهشت را چه میکنم بتا بهشت من تویی
 بکن هر آنچه میکنی که سر نوشت من تویی
 نهفته در غرق من چه بود ما بیتارها
 دمن ز خنده لبت عفتیق زایم شود
 چمن ز جلوه رخت پراز گل و سمن شود
 ازال که ننگد چه تو نگاری از نگارها
 بهل کتاب را بهم که مرد درین نیتم
 شرابم آشکارده که مرد ترس نیتم
 که منع جانور کند همی ز گشت زارها
 من ار شراب میخورم بیانگ کوس میخورم
 پیاله های ده منی علی روس میخورم
 نه جو گیم که خو کنم ببنگ و کوکسارها
 الا چه سالها که من می و ندیم داشتیم
 چه سال تازه می شدی می قدیم داشتیم

پایهها و جاهها ز زر و سیم داشتم
 دل جواد و پر مهر کف که بیم داشتم
 چه خوش نیاز و نعمتم گذشت روزگارها
 کنول هم ار چه مفلسم ز دل نفس نمی کشتم
 فعال ز جور نیستی برادر س نمی کشتم
 مگر بدان که صدر هم رها نده ز افتقارها

صفیه که از صفا بهشت جاودان بود
 کرمیه که از کرم سحاب زرفشان بود
 فرشته زمین بود ستاره زمان بود
 عفاف اوست که زازل حجاب جسم و جان بود
 گلی است نورش ز جنتش موعود ز نیش خارها

پهر عصمت و حیا که شاه اوست ماه او
 شهری که هست روز و شب زمانه در پناه او
 پهر در قبا ی او ستاره در کلاه او
 الانزاده مادری شهری قرین شاه او
 بخور ازین شرافتش سزا است افتخارها

یکانه که از شرف دو عالمند چاکرش
 ز کائنات منتخب سه روح و چار گوهرش
 بی پنج حس و شش جهت شاد هفت اخترش
 بهشت خلد و نه فلک فلکند سایه بهجرش
 بخلق داده سیم و زر نه ده نه صد هزارها

میان بدر و چهار بسی بود مبینه
 از آنکه بدر هر کسی به پندش معاینه
 و لیک بدر چهار او گمان برم بر آینه
 که عکس هم نیفکنند چو نقش جان در آینه
 خود از خرد و شنیده ام مر این حدیث بارها

بحکم شرح احمدی رواست اجتناب
 و گریه بهر سترخ چه لازم اجتناب او
 حیای او حجاب او عفاف او تقاب او
 و گریه شرم او بدی حجاب او تقاب او
 شعاع نور طلعتش شگافتی حارها

زهی فلک به بندگی ستاد پیش روی تو
 بهشت عدان آیتی ز خلق مشکبوی تو
 تو عقل عالمی از آل کسی ندیده روی تو
 مهان ز چشم دور میان همیشه گفتگوی تو
 زبان بشکر رحمت کشاده شیر خوارها

حصائل جمیل تو بدهر هر که نیگردد
 وجود کائنات را دگر به هیچ نشمرد
 چو ذره آفتاب را بچشم در نیورد
 نعمت وجود تو ز هست و نیست بگذرد
 همی ز وجد بشکفته چهره اش بهارها
 ز بهر آنکه هر نفس ترا بجان شناسم
 برای طول عمر خود بخویشتن دعا کنم
 که تا ترا بجان و دل ثنا به عمرها کنم
 جیات جاودانه را تمنی از خدا کنم
 ز گوهر شنای خود فرستمت نشارها
 چه منتقم ز مردمان که اصل مودی تویی
 چه صرفه ام ز این و آن که صرف آدمی تویی
 جهان پر لال را بهشت خرمی تویی
 بجان عم رسیدگان بهار بی غمی تویی
 همی نشاند از سمن بر دوزن نشارها

در لوح امیر کبیر میرزا تقی خان کویید

نسیم خلد می وز دگر ز جو بیارها
 فراز خاک بوخته باد میدید سبز کشتهها
 چنگ بسته چنگها بنای مشته زنگها
 ز نای خویش فاخته دو صد اصول ساخته
 ز خاک رسته لالهها چو بسیدین بیارها
 نگنده اند همه کشیده اند ز مزمه
 نسیم روضه ارم همه بد مغز و میدم
 بهارها بنفشهها حقیقتها شاگردها
 ز هر کرانه مستها بیارها بدستها
 ز ریش سحابها بر آبها جابها
 فراد سرو بوستان نشسته اند قمریان
 که بوی مشک میدید هوای مرغزارها
 چکشتهها بهشتهها ده نه صد هزارها
 چکاوها کلنگها تدر و با هزارها
 ترا نهانواخته چو زیر و بم تارها
 برگ لاله زارها چو در شفق ستارها
 بشاخ سروین همه چه کیکها چسارها
 ز بس و میدید پیش هم بطرف جو بیارها
 شماها نخسته با اراکها عرارها
 ز مغز می پرستها نشانده می حمارها
 چو جوی نقره آبهار روان در آبشارها
 چو مقربان نضر خوان بز مردین منارها

بشاخ گل پی گل ز رخ آنظر با
 همی ز پشت یکدگر کشیده صف قطار با
 اصول شان عقال شان فرخ شان مهار با
 زمن ر بوده عقل و دین نگاری از نگار با
 رفیق دل رفیق مویچه موز مشک تار با
 بمرزه بسته عاریه برنده ذوالفقار با
 شگفته از جمال او هشتها بهار با
 نهفته زلف چون شبش تبارها تار با
 دمام مست مهر او نبیدها عقار با
 بجزه آمد اندرون بطرز میگارسا
 همی ز بند بندوی برودن جهد شرار با
 چنانکه بر جهد شرخشاک ریشة خار با
 مانگمش بیاد کی به بخش سی بیار با
 که گشته دولت عجم قوی چو کومار با
 کز و گشوده باب در ز حصن و انحصار با
 که مومنان منتفی کنند افتخار با
 که سرز آفرین شه بعرض بوده بار با
 اتابک شه تخم امین شهر بیار با
 معین دین مصطفی نمین رزق خوار با
 مدارا نظامها عیار اعتبار با
 محمد امورها منظم دیار با
 خزانه فقیرها نظر ام بخش کار با
 کنند مدح او بجان بطرز حق گذار با

نگنده اند فلعله دو صد هزار یک دل
 درختهای بارور چو اتران بار بر
 مهارش شمال شان سجا بهار حال شان
 درین بهار و نشین گشته خاک عنبرین
 رشق چو شفیق چو عقیق لب شفیق رو
 بطره کرده تعبیه هزار طلبه غالب
 همی دو هفت سال او سواد دیده خال او
 دو کوزه شهید بر لبش دو چهره ماه بخش
 سهیل حسن چهر او دو چشم من سپهر او
 چه گویمت که دوش چون نیاز و غمزه شد بر او
 بکف بطی ز سرخ می که گرازد چکد به فی
 دو نده در دماغ و سر جهنده دل و جگر
 مرالبتوه گفت هی تراست هیچ میل می
 خوش است کامشب ای صنم خرم می ما هم
 ز سخی صدر نامور همین امیر دادگر
 بجای ظالمی شقی نشسته عادل تقی
 امیر شه امین شه یاد شده همین شه
 یگانه صدر محترم همین امیر محتشم
 امیر مملکت کشا امین ملک پادشا
 تو ام احتشامها عماد احتشامها
 کامل اقصورها مسدود شعورها
 کشنده شریکها را کن اسیرها
 بهر بلد بهر مکان بهر زمین بهر زمان

خطیب ها و دیبا ارباب با لبیب ها
 بحد و نشاطها کنند و انبساطها
 سخا بکت محیط دل کریم نه بسط کطل
 بملک شده ز آگهی بسی فزوده قهری
 معین شده امین شده سار شده میان شده
 فتای جان ناکسان شرار خرمن خسان
 بگاه شمش آچنان طپد زمین و آسمان
 زهی ملک زمین تو جهان در آستین تو
 بهفت خط و چار حد بهر دیار و هر بلد
 کبیر با دبیر با خبیر با بصیر با
 دو سال هست کمتر که فکرت تو چون محک
 هم از کمال بخردی بفر و فصل ازیدی
 چنان از افتد از تو گرفت مایه کار تو
 چه مایه خصم ملک دین که کرد ساز زم کین
 خلیل را نواختی خلیل را گداختی
 درستم شکسته ره نفاق بسته
 پای تخت پادشاه فزودی آنقدر سپه
 کشیده گرد ملک دین ز سعی فکرت زین
 حصار کوب و صف شکن که خیزد شرف ازین
 سیاه مور در شکم کنند سرخ چهره هم
 شوند مور با در او تمام مار سرخ رو
 ندیدم اثر در این جنس دل آتشین تن این
 نه داد مانده و نه دین ز دیو پر شود زمین

قربب ها غریب ها صفار ها کبار ها
 بهمد در تما طها ز شوق شیر خوار ها
 مخمرش در آب و گل فحار ها و قار ها
 که گشت مملکت تنی ز تنگها ز عار ها
 که فکر دور بین شده گزیدش از کبار ها
 حیات روح مفلسان نشاط و لفقار ها
 که هوش مردم جهان ز هول گیر و دار ها
 رسیده از زمین تو بهر تنی بار ها
 فزون ز حصر و حد و عدت راست جانبار ها
 وزیر ها امیر ها مشیر ها مشاور ها
 ز نقد جان یک بیک بنگ زد عیار ها
 ز دست جمله بستدی عنان اختیار ها
 که گشت روزگار تو امیر روزگار ها
 که ساختی بهر زمین ز لاش شان مزار ها
 برای هر دو ساختی چه تختها چه دار ها
 بآب عدل شسته ز چهر دین عیار ها
 که صف کشد و راه ره پیاد ها سوار ها
 ز توهای آسین بس آسین حصار ها
 چو از گلوئی اهرمن شرر نشان بخار ها
 چه چهره قاصد عدم چه مور خیل مار ها
 که بر چندش از گلو چو مار ها ز غار ها
 که افکند در اهل کین ز مار ها و مار ها
 نقد خمار ظلم و کین بغز ووالحمار ها

منظم ملک وین گز بسکه ساخت زیب و فر
 الاگذشت آن زمن که بکسند در چین
 مرا پرود آچنان که ماند از تو جاودان
 بجای آب شعر من اگر بر بند در چین
 بهاره تا بهر خزان شود ز باد نهرگان
 نجسته باد حال تو هزار قرن سال تو
 که نگسلد یک زدگر چو پودها ز تارها
 میان لاله و سمن خنجرها فزارها
 ز شعر بنده در جهان خجسته یادگارها
 ز فکر آب و ریخ تن رسند آبیاریها
 همتی ز رنگ و لوحان چو لپشت سوزگارها
 بهر دل از خیال تو شگفته نو بهارها

در مدح خاتم انبیا محمد بن عبد الله صلی الله علیه و آله

از سر و شس و حدقم بر گوشش هوش آمد خطاب
 یافتی لا تبطل الاوقات فی عهد الشیاب
 بعد ازین در کنج عزلت پای در دامن کشتم
 من کجا و مستی و میخانه و جام شراب!
 تا تو انم لغهای نامی وحدت را شنید
 گوشش بگام چو بر ناله چنگ و رباب
 انقلونی یا قضاة الحق من ارض الخطاء
 دللونی یا هدایة الدین الی دار الصواب
 چند در دام طبیعت دانه بر چنم ز آرز
 تا بگی بر جیفه دنیا گرایم چون کلاب
 هادی خود نفس سرکش را گزینم ای شگفت
 گرچه صد کرت شنیدستم اذکان الخراب
 از نگو نامی مرا بر سر چه آمد کاین زمان

سر بید نامی بر آرم در میان شیخ و شباب
 از خدا در خویش شرم باد آخر تا یکی
 روح را ز اطوار ناشایسته دارم در عذاب
 آفتاب من چرا جان را بکاهم چون هلال
 شاهبازم من چرا پیغاره یابم از ذباب
 من که بر گردون زخم خرگاه دانش از چرو
 بر گلوی جان چو میخ خرگه‌م باشد طناب
 اهر من خرم بریزد سوی آن پویم شکفت
 غافلیم از پرسش میعاد و از روز حساب
 مرغ جان را تا به کی محبوس دارم در قفس
 چهره تو فنیق را تا چند پوشم در نقاب
 چند در تعمیر دنیا کوشم و تخریب دین
 تا یکی دارم روان خویش را در اضطراب
 مصطفی فرمود ان الناس فی الدنیا ضعیف
 حاصلش یعنی لدوا للموت و ایتوا للخراب
 در نماز زین سپس در کار و بار خویشتن
 عرضه دارم کار خود را بر جناب مستطاب
 نقطه پر کار هستی خط پر کار وجود
 قطب گردون کرم تو قیح طغرای ثواب
 سرور عالم ابوالقاسم محمد آنکه چرخ
 با وجود او بود چون ذره پیش آفتاب
 الذی روت الیه الشمس و الشفق القمر
 کان أمیاً و لکن عنده أم الكتاب

والذی فی کفه الکفزار لما البصر و ا
 کلم المحصیاء قالوا انه شیء عجاب
 رهنمای هر دو عالم آنکه در یک چشم زد
 بر گذشت از چار عدد هفت خط و شش حجاب
 از ضمیر نور و وجود ابر دست اوست
 نور جرم آفتاب و مایه دست سبحاب
 با شرار قهر او هر هفت دوزخ یک شره
 با سبحاب دست او هر هفت دریا یک حباب
 که وجود او ندادی ذات واجب را ظهور
 تا ابد سر پنجه تقدیر بودی در حجاب
 تالی هستی او هست آنچه هست از ممکنات
 غیر ذات حق کزو هستی وی شد بهره یاب
 نه سپهر و شش جهات و هفت دوزخ هشت خلد
 باسمه مولود و دو عالم چار نام و هفت باب
 در همه عمر از وجود او خطای سر نه زد
 زانکه بود و افعال نیکویش سر اسرو حی ناب
 با وجودی آنکه صادر شد خطا از بوالبشر
 که همی باور نداری از نبی بر خوان فتساب
 در سلیمان حشمت اشد گر خطای نادمی
 چیست القینا علی کرسبه ثم اناب
 روز و شب از هفت غیب این ندا کرد بلند
 انه من مال عن شرعه فقد نال العقاب
 هر زمان از ساکنان عرش آید این سرش

من تطرق فی طریقہ قد اصاب ما اصاب
 معنی خوف و رجاء تفسیر بفض و مہر اودت
 کان یکی را مصیبت نامند وین یک را ثواب
 توبہ آدم نیفتادی قبول کرد گار
 تا بفیض خدمتش صدره نگشتی فیضیاب
 آتش فرود کی گشتی گلستان بر خلیل
 گر بالنساب جلیل او نجستی انتساب
 موسی از تیر ضلالت نادی ہرگز برون
 تا ز طور راقش لبیک شنیدی جواب
 نوح اگر بر بودی ہودش نجستی التجا
 ہچو کنگان نادی ہرگز برون از بحر آب
 تا نشست ایوب از سر چہمہ لطفش بدن
 کی باول حال کردی ز آسچنان حالت ایاب
 تا مسیح از خاک رامش مسح پیشانی نہ کرد
 کی شدی بر آسمان ہچون دعای مستجاب
 یوسف از بر رشتہ مہرش نہ کردی اعتصام
 یونس از بر درگہ قریبش نجستی اقتراب
 تا ابد این یک تہی آمد برون از لطن جوت
 تا قیامت آن یکی بودی بزدان عذاب
 آسمان ہر جا کہ در ماند بدو جوید پناہ
 آری آری آستان از بود حسن المآب
 عقل پیش قابل ذلتش بود تسلیم محض
 پشہ کی لاف توانائی زند پیش عقاب

ای شهنشاہی کہ پیش ابر دست ہمتت
 عرصہ دریای پہنادر نماید چون سراب
 تانہ بر مسمار ذاتت محکم الاطتاب شد
 کی شدی افراشته این خرگہ زرین قباب
 فی المثل برتری آتش را اگر بدی مثال
 در زمان ماہیت آتش پذیر و انقلاب
 در بہ تبدیل زمین و آسمان فرمان دہی
 این کند چون آن درنگ و آن کند چون این شتاب
 فی ترا ممکن توان گفتن نہ واجب لیک حق
 بعد ذات خویشتن ذات ترا کرد انتخاب
 چون بر آئی بر براق برقی پیمای سربیل
 گیرد از دستی عنان و از دگر دستی رکاب
 خسرو اتا در نشان گردیدہ در مدحت حبیب
 گشتہ خورشید از فروغ فکرش در اسجاب
 وانکہ از دیباچہ نعت کند بانی رستم
 در قیامت بر رخس یزدان کشاید شہت باب
 بر دعای دوستداران کنم ختم سخن
 زانکہ باشد حد اوصاف تو بیرون از حساب
 تا ز تابان مشعل خورشید انور بزم روز
 ہر سحر روشن شود چونانکہ شب از ماہتاب
 تا قیامت کوکب بخت ہوا خوانان تو
 باد روشن تر ز نور نیر و حرم شہاب

در معجبات حاجی میرزا آقاسی گوید

یکے تمیح خسرو یکے کلک صاحب
 یکے کشته عدل رامزن ساکب
 یکے ربط دین عرب را مواظب
 یکے واسطه رزق خلاق از مواهب
 یکے رفق و فتن اهل را مراقب
 چو آهن ربا روز پیکار جاذب
 یکے فلک اقبال را ایم و اہب
 یکے غیث و ایل یکے لیت ساغب
 یکے دافع فتنہ از کسم صایب
 ہر آنچه آن کند با معاند ز قاصد
 نہ با صعوبہ عقبات کند از مخالف
 یکے آیت سجد را کیت ناصب
 یکے باعتبارش عنیا عم غالب
 یکے گو کہ نبود دو گوئی مناسب
 چہ صافی صبی صاحب رائے صائب
 کہ جو وار روید ز نیش عقارب
 نہ بیند کسم چہن برابر و شے حاجب
 حمام از خطاب نہ بسیرغ غالب
 ز خشم تو خائف ز قہر تو ہار ب
 بسوزاد قلبش چو قندیل را ہب

دو قلذع کفرند با ہم مصاحب
 یکے خرمین ظلم را برق خاطر
 یکے ضبط ملک اعجم را مزاول
 یکے ماضیہ چہر ملک از مساعی
 یکے حل و عقد اہل را ممارس
 یکے ز آہن و خود آہن دلان را
 یکے ملک اجلال را جم عادل
 یکے ابر بادل یکے ہر بادل
 یکے راف فاقہ از کف کافی
 ہر آنچه این رند با مخالفت ز خامہ
 نہ با گلہ ذہان کند از براثن
 یکے رایت مجد را چیت رافع
 یکے با خطابش تعالیٰ ضیا عم
 دو گوئیت تا آئیا از دو بینی
 زہے ز اہتر از صیائے قبولیت
 ز تاثیر تریاق لطفت عجب نے
 بہ کاخت ز آمد شد اہل حاجت
 شگال از قبولیت بہر اس چہرہ
 پلنگان بصحر مہنگان بدریا
 بتوج کج رود ہر کہ چوں خط ترسا

باتن باز ناید ز انفاکسی عیسی
 بدر رفته مستف سرائے جلالت
 کنی آنچه بانامہ در معارک
 نہ ترکان توران کنند از عوالی
 تبجیل مضراب در چنگ چنگی
 محاسب نہ یکتا ہمہ اہل گیتی
 مداد آنچه نقش نوشتن پذیرد
 قلم ہرچہ در دست تو اں گرفتن
 بدیوان فضیلت نیارند کردن
 زہے امر وہ نہی تو را در ممالک
 دریں مہ کہ باشد عمل پارسا را
 ز اندیشہ صوم و تشریش سرما
 چناں سرو گیتی کہ با سیف قاطع
 چو موئے کہ در مے فتد جرعہ کش را
 گراں گشتہ بے بادہ صاف ساغر
 چناں لعل دلبر بخند و صواعق
 کند ابر ہائل ز طقطیر ترا لہ
 ہے ہر دم از برف زال زمانہ
 مرا بہت بے مہر ہے کہ بر من
 دو پیش تعالی دو جادو سے لاہی
 با یوان خرامد غزالے غزل خوان
 عذار فروزانش در فرع فاحم
 غزل خوان غزالیت کو گرگ غمزہ
 روانے کہ از رحمت گشتہ خائب
 فلک چیت دانی لیج العناکب
 کنی آنچه با خامہ در محارب
 نہ گردان ایران کنند از قواضب
 بجنید قلم گر بدست محاسب
 نہ یک روز تا روز محشر مواظب
 اگر ماہ جاری اگر طین لایب
 ورق ہرچہ بہر نہشتن مناسب
 نہ حصر محامد نہ حد مناقب
 نفاذے کہ ارواح را در قوا لب
 گئے لفت شاره گئے قص شارب
 گر وہے ز مے بر خے از توبہ تائب
 نگر دوز مرکب حد ا پائے راکب
 بخونین سر شاک اندرون جسم ذائب
 بر انسان کہ بیجان فرخندہ قالب
 چناں چشم عاشق بگرید سخائب
 زہین را چو گردون پر از نجم ثاقب
 بعارضن پریشان کند شعر شائب
 بود مہر آن ماہ چوں روزہ واجب
 دوز لفسش تبارک دو مہدوے لاعب
 بمیدان شتابد پلنگے مغاضب
 سہیل میانیت در لیل منارب
 کند سعید غزناں ہر بر محارب

باتن باز ناید ز انفاکسی عیسی
 بدر رفته مستف سرائے جلالت
 کنی آنچه بانامہ در معارک
 نہ ترکان توران کنند از عوالی
 تبجیل مضراب در چنگ چنگی
 محاسب نہ یکتا ہمہ اہل گیتی
 مداد آنچه نقش نوشتن پذیرد
 قلم ہرچہ در دست تو اں گرفتن
 بدیوان فضیلت نیارند کردن
 زہے امر وہ نہی تو را در ممالک
 دریں مہ کہ باشد عمل پارسا را
 ز اندیشہ صوم و تشریش سرما
 چناں سرو گیتی کہ با سیف قاطع
 چو موئے کہ در مے فتد جرعہ کش را
 گراں گشتہ بے بادہ صاف ساغر
 چناں لعل دلبر بخند و صواعق
 کند ابر ہائل ز طقطیر ترا لہ
 ہے ہر دم از برف زال زمانہ
 مرا بہت بے مہر ہے کہ بر من
 دو پیش تعالی دو جادو سے لاہی
 با یوان خرامد غزالے غزل خوان
 عذار فروزانش در فرع فاحم
 غزل خوان غزالیت کو گرگ غمزہ

چو گرد و پر یو ارم از دیدہ غایب
 بروں ریخت از حقتہ چو رخ ملاعب
 ز چو رخ معلق عیان شد کواعب
 چو آویزہ دزد جعد کواعب
 بر اگندہ بر ماہ مشک از دو جانب
 شکستہ کلمہ تاب داوہ ذوائب
 سر و دم کہ اے جاں بحسن تو راغب
 من و وصل تو زہ زہ از این عجائب
 من و روئے تو خد خدے دہر خاصب
 بیابان و آب آنگہے کام لائب
 پس از صبح صادق دلد صبح کاذب
 بگولے مراد ترا طبع طالب
 بوصف زمستان و تعریف صاحب
 چو در دست بر لبہ نوازان مصارب
 چو منگام ترغیب کلک محاسب
 رقم کردم این چامہ لغز راتب
 چو در دست دستور و امب موامب
 کہ در گرم دوزخ پماناد واصب
 چو گلشن براو باد نار نواب
 تن بینوایان تو ال در مصائب
 ہمے آب باران بروں از مشاعب
 شب و روز باران تلرگ از محائب

مرا چوں پری دیدہ دیوانہ سازد
 پندوشس چوں مہرہ اختران را
 چو از قعر و اثر و نچہ سنگ ریزہ
 فرو زندہ درے در آن لیل الیل
 در آمد ز در آن بت مہر چہرم
 خدایان و سرمست و مخمور و بیخورد
 چو بنیشت بر خاستم از سر جاں
 در این فصل و این ماہ و این وقت و این شب
 تو و کوئے من سخن سخن لے بخت مقبل
 شب و آفتاب آنگہے کوئے مسکین
 ز رویت چہ روز است روشن کہ امشب
 مراد من ایدوں چہ باشد مراد تو
 بگفتایکے چامہ خراہم معلق
 بدستم شد آن ششتری خامہ جنباں
 رواں چابک و چیت فر فر نوشتم
 باداد آمہ بنامہ ز خامہ
 ہمے بار و از ابر بارندہ را صلب
 ہوا سرد شد چوں دل خصم جاہش
 خاک گشت عالم چو چشم غلیاش
 چو جان بداندیش او در معارک
 چو خون دل از دیدہ بدسگالش
 چو دندان زیبا و شاقان بزمش

الائتا کہ ہر سالہ آید زمستان

زمستان از زمستان

درج شجاع السلطنت حسن علی میرزا گوید

باد نوزدے شمیم عطر حیان مے آورد
 رستم عید از برائے چشم کاؤس بہار
 یا متو چہر عیاضی آفریدون ربیع
 بہر دفع بیور اسپنی گلستان کاہرا
 رستم اروی بہشتے مزوہ نزدطوس عید
 بہر ناورد فرامر ز خریف اینک سپہر
 یا پیام کشتن دارائے دی را باد صبح
 یا شماساس خزانہ قارن آردی بہشت
 یا نوید قتل کرم مہتواوردی نسیم
 یا کروے فصل دی را بر فراز تل خاک
 نفس نامیرا نگہ کا اینک با ستمد او باد
 خواہران لالہ و گل راز ہفت اندام خاک
 خندہ گل راست باعث گریہ برائے شکفت
 نفس نامی خود سو دی نیست بل امنو خوشیت
 گاہ بر مانند نساجاں پرند از نسترن
 گاہ بر ہنجاہ صرافان زرو و نیار چند
 مطلعے از مطلع طبع بر آمد کہ فروغ

مطلع ثانی

ساقی ما تا شراب ارغوان مے آورد
 بزم را آرم گلگشت حیاں مے آورد

در دل الماس یا قوت رواں سے آورد
 طبع رمزے ایس سخن را در بیان سے آورد
 ہست تاثیرے کہ عمر جا دوں سے آورد
 دست ساقی مایہ روح رواں سے آورد
 رو بسوئے درگہ پیر معان سے آورد
 از نسیم عطر گاشاں شادماں سے آورد
 از نزول مویک شاہ جہان سے آورد
 آنکہ کیوان را بدرگہ پاسبان سے آورد
 سجدہ بر خاک رمش ہفت آسمان سے آورد
 گنج باد آورد و گنج شایگان سے آورد
 روزگار کش کامگار و کامران سے آورد
 بر سبیل آزمونوں و امتحان سے آورد
 آنچہ بر سر کشت را برق میان سے آورد
 نام دستاں را کہ اندر داستان سے آورد
 کارواناں یقین را در گمان سے آورد
 بارکاب شوکت او ہمعنان سے آورد
 با خواص ذاتی طبع و خان سے آورد
 بر شکوہ افسر شاہ اردون سے آورد
 تاب ناورد سوار سیستان سے آورد
 کے گزندے بر تن شیر زبان سے آورد
 کے خلل پر خاطر پیل و ماں سے آورد
 بر تن و بازوے سام پہلوان سے آورد
 از جلالت پا بفرق فرقدان سے آورد

جام کجسرو پر از خون سیاوشاں کند
 نصیر اسکندر ہمیں ظلمات بد نے آب خصن
 خود نے دانت اسکندر مگر کاندرشراب
 از دل صاف عراحی در تن تا بندہ جام
 دست انشاں پائے کو بال ہر وقتے ساؤروئے
 خلق را جس نے دگر گوں است گویا تو بہار
 یا نسیم مبعکھاھی مژدگانے نزد خلق
 قہر بان ملک جمشیدی بہادر شہ حسن
 آن شہنشاہے کہ ہر شام و سحر از روئے شوق
 آنکہ یک رفح کف او آشکارا صد ہزار
 ہر کرا الطاف او تاج شرف بر سر تہاد
 ہر چہ جز نقش وجود او دست نقاش قضا
 بیچ ذاتی با عدو تمیغ جہاں سوزش چکد
 تا بر یوان جہان نامش رقم کرد آسمان
 رفعت کاخ جلالش رسد الیوان باغ
 نصرت و فیروزی و فتح و ظفر را روزگار
 حسرت دست گہر بارش مزاج ابر را
 ترقہ و بہیم دارالیش ہر دم شکست
 خصم باوے چوں ستیزد خرم سواری از کجا
 مور کز سستی نیار و پر کاہے بر کشید
 باطنین پشہ لاعز کہ ہمچیش زور نیست
 نے گرفتہم از در طوس است آسین کجا
 کہترین کریاس دار و بارگاہ شمشش

در جہان خوش عزیمت را جہان مے آورد
 چوں بہیجا دست برگرز گراں مے آورد
 ہر کجا کافاق نامش بر زبان مے آورد
 صعوہ را از چنگل باز آشیان مے آورد
 دست دوران پالنگ ز کہستان مے آورد
 ہر چہ گوئی اس چنیں او آچنیاں مے آورد
 آشکارا ہر چہ از سو و زبان مے آورد
 زان سبب اسودات از ہر قرآن مے آورد
 مژدہا از جانب بخت جواں مے آورد
 کز در معنی نشارت ہر زمان مے آورد
 زانکہ طبعش آسمان و زمینان مے آورد
 روزگارش ہر دو عالم را یکجاں مے آورد
 تہنیت ہر دم ز خاک تیسرواں مے آورد
 تا کہ دوران روز و ماہ و سالیاں مے آورد

گردش گردون نگردمش کسے سد ہر کہ کہ او
 لرزہ اندر پیکر مہفت آسمان اقتدیریم
 دفتر شاہان پیشین را بشوید اندر آب
 اے شہنشاہے کہ از تاثیر عدلت روزگار
 گرز فرمانت فلک گردن کشد برگردنش
 مرقضارا در نظام حل و عقد روزگار
 آسمان جز ہر و کینت ننگ و سرمایہ
 چوں فلک صاحبقرانے چوں ترانہ دید
 شادزی شاہا کہ داعم بر وجودت عقل پر
 سوئے قافی زر و کسے محبت چشمے گلشن
 گرچہ نظمش نیست لعلے کش تو انتم شنید
 لیک چوں ہموارد در مدح تو میراند سخن
 روح پاک افضل الدینش بدست نیک
 روز و ماہ و سالیاں در دو علم و بخت سبب

درستایش شاهزاده خروان سادو شجاع السلطنه حسن علی

میرزا اطاب الله شاه فراید

غم و ثنودیت که بایک گیر آمیخته اند
در کفی رشته تمیج و کفی ساغرمی
تزدماغ از منی شب خشک لب روزه روز
در کف شیخ عصار در کف میخواره قدح
همه را چهره چو صندل شده از روزه لی
مضطرب و ناله فی واعظ و آوازه و عظم
تا چرا روزه بنور روز در آمیخته است
همه با روزه بچنگد و علا حشر نکند
باز نور روز شود چهره هم آخر که کنول
روزه کس را ندید چیز و کند منع ز نور
گرچه بر روزه بشو رند هم آخر که سپاه
خوان نور روز پر از نعمت الوان با او
منع می هم نه کند زان رو که با او سپه
زاهدان را اگر از بسج کرامت نیست
ساقیان راست تا زین بجزه کز ساغرمی
کرده در جام بلورین منی چو لعل روان
آتش طور عجبین باید بیضا کردند
باوه در کام فروریخته از زین جام

یامه روزه بنور روز در آمیخته اند
راست با عقد ثریا قر آمیخته اند
درع خشک بدانان تر آمیخته اند
از دها باید بیضا اثر آمیخته اند
صندلی هست که با در و سر آمیخته اند
لحن داود بصوت بقر آمیخته اند
خلق باوے ز سر کینه در آمیخته اند
رو بهانند که با شیر نه آمیخته اند
نیجه از خلق بدوزی خیر آمیخته اند
خرم آنانکه بدو بی مثر آمیخته اند
بملوک از پی تحویل خور آمیخته اند
زین سبب موم صاحب هنر آمیخته اند
هم چو رندان جهان معتبر آمیخته اند
که یکی رشته بصد عقد بر آمیخته اند
آب و آتش را چو بایک گر آمیخته اند
فی فی الماس پیا قوت تر آمیخته اند
نار مزود به آب خضر آمیخته اند
خاوران گوئی که با با ختر آمیخته اند

سرخ مرجان ترا میخند با لولو خشک
 رنگ و بوداده بی لاله خال زلف زلف
 کرده در جام هلالی مئی خورشید مثال
 قطره آب بهم بسته که پیش نم نیست
 آب بی نم نگره او آتش پرغم که به طبع
 اشک محی پاک کند خون جگر را اگر چه
 فی خبر میدهد از عشق و خیر در میاد
 شکل ماریست که با ده و منشت نمان
 چنگ و در چنگ خوش آهنگی که آتنگش
 گوئی از نخلچه عود و سر آیدن وود
 هوشان قرص تباشیر ز اندام سفید
 تا همی از زرد و یا قوت مفرح سازند
 گلخدا را ان شکر لب بعلاج دل خلق
 همه مشکین حنظل و شیرین لب و سیمین باغ
 نقشبندان تصایر ز بر دیده خاک
 جعد سنبل چو زره عارض نرسن چو پیر
 مقدم اهل طرب غالیه بوسیکه باغ
 شجر باغ چمان از چه ز تحریک صبا
 حجر از فرط لطافت ز چه ناید به نظر
 چشم زرگس ز چه بر طرف حسن جاوشه بن
 از مطر زنده چرا پیکر بجان نبات
 شاهد گل شده بازاری و از مقدم آن
 آب هم رنگ زمره شده از لبیکه باغ

یا بسا غری مرجان گهر آ میخند اند
 یا شفق را به نسیم سحر آ میخند اند
 یا بلا لیت که با قرص خور آ میخند اند
 باروان آتش نمناک در آ میخند اند
 سر نمش را به هزاران شمر آ میخند اند
 رنگ آن اشک بخون جگر آ میخند اند
 گوش و هوشی که ند با آل خبر آ میخند اند
 طبع زهرش مزاج شکر آ میخند اند
 هوش شنوائی با گوش کر آ میخند اند
 بوی گل بادم مرغ سحر آ میخند اند
 از پی راحت قلب کدر آ میخند اند
 می یا قوتی با جام زر آ میخند اند
 هر زمان از رخ و لب گل شکر آ میخند اند
 توبه و مندر عجب با خزر آ میخند اند
 نقشها تازه تر از شو شتر آ میخند اند
 از پی کینه زره با سپر آ میخند اند
 عطر گل در قدم پی سپر آ میخند اند
 گره روح حیوان با شجر آ میخند اند
 گره جان ملکی با حجر آ میخند اند
 گره چشمش بخواص نظر آ میخند اند
 دم عیسی نه اگر با مطر آ میخند اند
 نکتت نافه بهر رگدرا آ میخند اند
 حشر سبزه بهر جوی و جو آ میخند اند

بسکه در نشو و نمایند ریاحین گوئی
 سوسن و عبهر و گل لاله و ریحان و من
 گوئی از خیل خدیوان معظم که بار
 خسرو را رسن شاه که از غایت لطف
 جرات انگیز ز بس موقت زرش گوئی
 یک الف تره خشکیست بخوان که مش
 ابریک روزه سکبائے جلالش نبود
 ابرو در ریانه ز خود ایس همه گوهر دارند
 دوست ساز است عدو موزمانا ز سخت
 خاک راه تو شد اکسیر ز بس شاهانش
 روزی از گاشن خلقت انژی گشت پدید
 وقتی از آتش قهرت تشری شد روشن
 ظفر از جیش تو هرگز نشود دور مگر
 پاس ایوان ترا شب همه شب انجم چرخ
 صامت صامقه منم عمر است مگر
 نیز از بس که کشاید رگ جان پنداری
 یابد آمیزش جان حیم یلان با جوشن
 بسکه دو خود یلان تیغ کند با گوئی
 تیر با بسکه نشیند بزره پنداری
 پدران خنجر خونریز ز مخلوبی جنگ
 پسران دشمنه فولاد سر گرمی کلین
 تیغ آن گاه که بر فرق عدو گیرد جانی
 گاؤ سر گزید بر ریای گفت پنداری

طبع شان ز آب و گل بوالشرا میخندند
 رسته در رسته حشر و حشر آ میخندند
 نقش بزم ملک او اگر آ میخندند
 روح پاکش با خاک در آ میخندند
 خاکش از زهره شیران ترا میخندند
 هر تره و خشک که در بحر و بر آ میخندند
 هر چه در خوان بقا حاضر آ میخندند
 با کف داو در فرخنده فر آ میخندند
 طینتش را ز بهشت و سفر آ میخندند
 با بصرا ز پله کحل بصر آ میخندند
 بهشت جنت را ز آن یک اثر آ میخندند
 مهفت و زرخ را ز آل یک شر آ میخندند
 طینت جیش ترا از ظفر آ میخندند
 دیده تا وقت سحر با سهر آ میخندند
 جوهرش با اجل جان شکر آ میخندند
 با سنانش اثر نشتر آ میخندند
 گوئی ارواح بود با صور آ میخندند
 خود البطال به تیغ و تبر آ میخندند
 عاشقان با صنمی سمیر آ میخندند
 رستم و اربخون پسر آ میخندند
 با سحر شیر و پیه بخون پدر آ میخندند
 ماه تو گوئی که با باختر آ میخندند
 کوه البرز به بحر خزر آ میخندند

گوهر نظم دلارای ترا قانی
 خازنان ملک از هر خریداری آن
 کم شود قیمت کالا چون گرو
 بدل و دست ملک بین که در گوهر را
 تا که همواره ز همواری و ناهمواری
 تلخی کام بود لازم شیرینی عیش
 تلخی کام تو دشنام تو بادا بعد
 راستی گر چه بسک گهر آمیخته اند
 هر دو شطرش بدو مشقال زرا میخته اند
 یا فراوانی کالا ضرر آمیخته اند
 بسکه بخشیده چنان با در آمیخته اند
 که به نیک و بد دور فخر آمیخته اند
 شهید باز هر دو صفا با کدر آمیخته اند
 گر چه دشنام تو هم باشکرا میخته اند
 و آل چنان عیش تو شیرین که خود اقرار کنی
 که ازو شربت جهان بشرا میخته اند

در مدح پادشاه محمد غازی طاب ثراه گوید

ساقی بده رطل گراں زان می که در هفتان پرورد
 آنده برد غم بشکر و شادی دهد جان پرورد
 در خم دل پیرمغان در جام مهر زرفشان
 در دست ساقی قوت جان رخسار جانان پرورد
 در جان جهد زان پیشتر کز دی گلو یا بد خبر
 نارفته از لب در جگر کز رخ گلستان پرورد
 چهل بر فرود مشعله یکسر بسوزد مشعل
 دیوار شود زو حامله حوری بز بدان پرورد
 بر دل کشاید بوستان بر رخ نماید ارغوان
 در مغز کارد ضمیران در روح ریجان پرورد

شادی دهد غمناک را کسری کند غمناک را
 بیجاوه سازد خاک را وز خاک انسان پرورد
 از سنگ سازد توتیا وز خاک آرد کیمیا
 از درد انگیزد صفا و ز درد درمان پرورد
 بر گل فشانی گل شود بر خس چید سنبل شود
 ز اغ از خورد بلبل شود صد گونه الحان پرورد
 جلاب جان قلاب تن مایه خرد وایه نطن
 طعمه بیان لقمه سخن کان لقمه لقمان پرورد
 بنیان کفر تلبیس را انسان کند ابلیس را
 هوش هزار ادریس را در مغز نادان پرورد
 می چون دل بینا بود کورا بدن مینا بود
 یا آتش سیدنا بود کش آب حیوان پرورد
 دل را از زاید شمع جان را از وخیزد شرف
 چه نانکه گوهر را صدف از آب نیسان پرورد
 از جان پاکان خاک او و ز روح آب تاک او
 کایدون عصیر پاک او جان سخندان پرورد
 زان بوه هر خورشیدش گر عکسی افتد در جیش
 خاک حشیش فردوس و شش تا حشر غلمان پرورد
 لعل بدخشانش لقب ماه درخشانش سلب
 ماه درخشان ای عجب لعل بدخشان پرورد
 جان لا سرور و سور از و دل را نشاط و شور از و
 مانا جمال جور از و در خلد رضوان پرورد
 در خم روان دارد همی زان رو فتان دارد همی

در جام جان دارو همی زان جان پشمان پرورد
 دی با یکی گفتم به ری جان به دیامی گفت ہی
 جان پرورد تن راومی جان را دو چندان پرورد
 چو ل مطرب آید در طرب یاری طلب یا قوت لب
 سیمین بری کاند در قصب ماه در حستان پرورد
 عقد ثریا در لبش سی ماه نو در غنچهش
 و آن زلفت منهدو مشربش کفری که ایمان پرورد
 زلفش چو دیوی خیره سر روز دزد شب دیوانه تر
 کز ریویک گردون قمر در زیر دامان پرورد
 گل پرورد در مشک چین گوهر نشانند زانگبین
 بیضا نماید ز آستین مه در گریبان پرورد
 جوزا نماید از مکر پرورین نشانند از شکر
 کز دهم گزارد بر قمر گوهر بر جان پرورد
 پیدالب و پنهان دهان این توش تن آن زوش جان
 بس جان و دل کز این و آن پید او پنهان پرورد
 رویش زویا نرم تر و زلفت نه بی آرم تر
 آبی از آتش گرم تر کز شعله عطشان پرورد
 خورشید و ذره دهان تاریک مو روشن روان
 فریه سرین لاغر میان کاین کابد و آن پرورد
 زلفش چو طنازی کند بر ارعوان بازی کند
 برمه زره سازی کند در خلد شیطان پرورد
 پوشیده گلبرگ تری در زیر زلف سحتری
 گوئی روان مشتری در جوم کیوان پرورد

مشکین خطش برگرد لب مورسیت جوشان برطب
 گرد نمکدان ای عجب بکدرسته ریجان پرورد
 دارد غم را بیشتر سازد و لم راریش تر
 مانا هزاران بیشتر در نوک مژگان پرورد
 جز خط آن سیمین بدن کافرود حسنش را نمن
 هرگز شنیدی اهرمن مهر سلیمان پرورد
 هر که سخن راند ز لب در من فتد شورای عجب
 ناچار شوراست آن رطب کش در نمکدان پرورد
 چون در و شاق آید همی بر چیده ساق آید همی
 تکلیف شاق آید همی آنرا که ایمان پرورد
 خیزای نگارده دل آن رسم دیرین کن یله
 بگذار جنگ و مشغله کاین هر دو خسران پرورد
 جامی بخورد کامی بجو بوسی بده حسرتی بگو
 زان پیش کان روی تلو خار مغبلان پرورد
 در مشت خواهم غمغبت تا سخت تر بوسم لببت
 تر رسم ز زلف چون شبت کورنگ عصیان پرورد
 از دو لببت ای هم نفس یک بوسه دارم ملتمس
 بگذار تا خود را نگس در شکرستان پرورد
 بوسی بده بی مشغله بی زحمت و جنگ و گله
 کز جان برفت آن حوصله کاندوه حرمان پرورد
 در بوسه ندی ای پسر حالی بکین بندم کمر
 گردد سخنور شیرتر چو ل رسم طغیان پرورد
 و پشه چو قانی کسی کو را بود حرمت بسی

زیرا که در هر مجلسی مدح جهانسان پرورد
 ماه همین شاه همان غیث زبین غوث زمان
 که قیروان تا قیروان در نطل احسان پرورد
 دارا محمد شاه راو آن قیصر کسری نژاده
 آن که رسول عدل و داد آئین یزدان پرورد
 از حزم داند خیر و بشر از عزم گیرد بحر و بر
 از جو و بخشد خشک و تر و ز عدل گیهان پرورد
 گیتی چو مهدی مهد او نظم جهان از جهد او
 وز عدل او در عهد او مهتاب کتان پرورد
 هوش همه زهر اجل دوشد زیستان اهل
 قهرش همه طعم عسل در کام ثعبان پرورد
 چو بر فرزند برز را در پنجه گیرد گرز را
 ماند بدان کالبرز را در بحر عمان پرورد
 از بدینش خصم و نرم زان پیش کاید از عدم
 تن را چو ماهی در شکم بادرع و خفستان پرورد
 نارایت کلکش گفته سرگز زهر بار و انیشکر
 نارایت تیغش جان شکر که شعله طوفان پرورد
 دستش چو بخشد مال را روزی دهد آمال را
 چون دایه کا طفال را از شیر پستان پرورد
 گر حفظ اینای بشر از حزم او باید اثر
 چو لوح محفوظش فکر حاشا که نیان پرورد
 تا در ملکین خصم و فل باوی نیا غازد جیل
 از هر سر مویش اجل چشمی نگهبان پرورد

مدح او با نوشتن گراند از خلقتش سخن !
 حالی بطبعش و دامن هر مژگت رضوان پرورد
 در بدسگال بدبیرشم وی آرد در نظر
 در دم بجانش دادگر هر مہفت نیران پرورد
 شاہ مرا در انجمن خوانند استاد سخن
 واکنوں پریشان طبع من نظم پریشان پرورد
 این نظم را ناگفته گیر این مدح را نشنفته گیر
 این بنده را آشفته گیر ایرا کہ ہدیایان پرورد
 این مدح را پاتا بسرنی مبتدا و فی خبر
 آری زید گوید بتر ہوشی کہ نقصان پرورد
 ہم بس عجب فی کاین ثنا افتد قبول پادشاہ
 کاخر پسند و مصطفیٰ شکر یکہ حسان پرورد
 شری دو کز غیب آندہ و ز غیب معیب آندہ
 وحی است و لاریب آندہ تا مدح سلطان پرورد
 الہام مطلق و انشء اعجاز برحق و انشء
 وحی محقق و انشء وحی کہ ایتقان پرورد
 بیواسطہ روح الایمن این پرودہ زد جان آفرین
 تا پرودہ دار ملک دین در پرودہ جانان پرورد
 در خواب گفتش دادگر کای از خود بیدار تر
 خلاق بیداری شمر خوابی کہ ایمان پرورد
 بخود شواز صہبامی من صہبائش از مینای من
 فیضی بود سودای من کز مشکل آسان پرورد
 ایندت بہ بیداری نشان کز وجد گوئی ہر زمان

ساقی بده رطل گران زان می که در هفتان پرورد
 چوں بنده عنوان کرد با آن نغز شعر جانفزا
 ار چو که اشعار مرا آن طرفه عنوان پرورد
 تا روید از صحرا علف تا خیزد از دریا صدف
 از غم عدویت چون کشف سر در گیان پرورد

در ستایش امیر بزرگوار آصف الدوله بیارخان می گوید

ای طره و چهر تو یکی ناره و یکی مار
 بی ناره تو بیار است مراناله و اندوه
 جز من که بناره تو و مار تو گریزم
 نبود عجب ادرام شود مار تو بر من
 بیزار از آزار شود مردم عالم
 ای خال سیاه تو درون خط مشکین
 روی تو بموی تو چو در غالیه سوسن
 در باله خط لاله تو تا شده پنهان
 زین ژاله مرالاله دمیده است ز چهره
 خون خورد و غم از جور تو چون بحر تو آسان
 در چهره تو حال تو ای غارت کشمیر
 چوں ز بیگی ساخته در خلد نشیمن
 با شاخ گل آمیخته عنبر سارا
 دو شبنم که در محفل اغیار نشستی

بی ناره تو در ناره بی ناره تو بسیار
 بی ناره تو کار است مرا موی و تمیزار
 دیار گریزند هم ز ناره تو از مار
 زیرا که شود رام چو مغلوب شود مار
 من می نشوم هیچ ز آزار تو بیزار
 چوں نقطه از مشک میان خط پر کار
 موی تو بروی تو چو بر آسنه زنگار
 بر لاله من ژاله اشکست پدیدار
 زین باله مرالاله چکیده است بر رخسار
 جان بردم از عشق تو چوں عشق تو دشوار
 بر قامت تو زلف تو ای آفت فرخار
 چوں هندو کی آمده از سر و نگوینار
 بر برگ سمن ریخته نافه تاتار
 با ثابت و سیار مرا بود سرو کار

رشکم همه بر شادی اغیار تو ثابت
 از روز من و بخت من ای دوست چهر پی
 در مرحله مهر تو چون خاک شدم پست
 چهرم همه ز رخیز و سر شکم همه در ریز
 ز را نکنند جز تو کسی خاک صفت پست
 الا بگه جو و عطا میر جهاں گیر
 دستور ملک صدر جهاں آصف و ران
 آن آصف ثانی که بر از آصف اول
 عمان ز خلیج که مش چیت یکی جوی
 از شاخ نوازش و رقی روضه رضوان
 تلزم ز حیاض نعم اوست یکی موج
 اے صدر قدر قدر که از فرط جلالت
 نفی ز شرار سخطت برق به بهمن
 سر ولایت سناست که بجز سر نکند بر
 در ملک شهنشاه توئی آمر و ناهی
 اکنون که حسین راست به خلعت رفیت
 بی زمزمه سار همه ساحت گلشن
 ایدون همی از باغ سوی باغ چود گور
 آل راغ که از لاله بدی توده شکر
 دامان وی از ایر کنول معدن گوهر
 از باد چین زرد تر از گونه عاشق
 من مانده بدی بانفس سر و مشوش
 آزادی من با اثر بدل تو آسان

اشکم همه از دوری رخسار تو سیار
 بی روی تو و موی تو این تیره شد آل تار
 در بادیه عشق تو چون خار شدم خوار
 وین زرد و گهر را نبود نزد تو مقدار
 در را نکنند جز تو کسی خار صفت خوار
 الا بگه فضل و سخا صدر جهاں دار
 سالار زمان میر زمین قدوه احرار
 در فکرت و هوش و خرد و سیرت و کردار
 گیهاں ز نیج نعمش چیت یکی تار
 بر خوان جلاشش طبقی گنبد دوار
 جنت ز ریاض نعم اوست یکی خار
 در حضرت جاه تو فلک را نبود بار
 ر شخی ز سحاب کرمت ابر در آزار
 تخلیست بنانت که بجز بر ندید بار
 بر حبش و لیعهد توئی سرور و سالار
 اکنون که بمن راست بتن کسوت ز تار
 بی قهقهه کبک همه و امن که سار
 اکنون همی از باغ سوی راغ پود سار
 آل باغ که از سبز بدی معدن زنگار
 سامان وی از باد کنول مخزن دینار
 از ابر فلک تار تر از طره طرار
 من گشته بدی در نفس پر و گر تار
 آسایش من بی نظر فضل تو و شوار

هر جا گرم نیست بجز مویه مراجعت
 گیرم نبود پایه مرا ای میج زوانش
 تو ابری و کس رانه درین مسئله تو دید
 آخر نه مگر هر چه تا بنده در آفاق
 بر قصر شه و کوی گدا هر دو ضیاء بخش
 با آنکه برای تو چه روز است مبرهن
 کامروز زمین ساحت گیتیست معطر
 و امروز زمین توده غیر است منور
 بر رفعت قدم نژاد طعنه خرد مند
 بر مرتبه چاکر گردون کند از عان
 تا پای گنه در شکند سنگ انا به
 تا گام خطا برنگت در صیت شفقار

هر کو تو پیوست و برید از همه عالم
 خوارش مکناد اجهان ایزد داوار

در مدح حاجی میرزا آقاسی می گوید

مهربان ماه من رسید از در
 زلف خم خم رسیده تا بکمر
 بان لگو چشم یک دمن جبهه
 زاره و بیمار خفته در بستر
 شب کلاهی چه بدید اندر سر
 چانه ام همچو چانه عنتر!

صبح چو ل مهر سرزد از خاور
 جعد چین چین فتاده تا بپیان
 بان لگو زلف یک چین سنبل
 آند از در چه دید دید مرا
 پوشینی چو قنقد اندر پشت
 ناختم همچو ناخن گر به

موی ریشم ز اشک گشته سفید
 پیکرم از عروق بر بسته
 گفتم چو فی چگونه چه شدی
 چشم بیمار من مگر گفتت !
 یادمان منت چو خود خواهد
 گفتم این جمله هست لیک مرا
 هشت نه روز مانده از رمضان
 نذر کردم چو روز عید رسد
 عوض سجده می نگردم !
 شب اول هلال تا دیده
 یار کی داشتم فلندروار
 عاشق می چنانکه تشنه باب
 شب عیدم بخانه برد و بداد
 میبستی کاندرو همیدیدم
 صبح عید از گلاب شستم روی
 رفتم و باز یافتم بر شاه
 چون بیرون آدم زد که او
 سرم از ناز پر ز عجب غرور
 خود بخود گفتم ای حکیم زمان
 نزدیکی عقل گوش من مالید
 رفتم انقصه تا بخانه خویش
 خادم آمد که کیستی ؟ گفتم
 خادمک در کشود و با خود گفت

چون پلاس سیه ز خاکستر
 دفتر در و درخ را مسطر
 من بخوابتم ای سنگنت مگر
 که به بیماری اندر آری سر
 که ماند ز هستی تو اثر
 چشم بد دور علتی است دگر
 شوق می در سرم نموده حشر
 در خود خواهم از می احمر
 بسر انگشت هر زمان ساغر
 کخم اندر هلال جام نظر
 دور از جان تو ز بنده بتر
 تا با آخر برین قیاس شمر
 میبستی نوش جان و نور بصر
 حالت کاینات سر تا سر
 خلعت شاه کردم اندر بر
 عزتم کرد و جاه داد و خطر
 از خود آن پایه نامم باور
 تنم از فخر پر ز کبر و بطر
 این تویی یا سلاله سحر
 کاین همه پایه یافتی ز مهر
 کوفتم نرم نرم حلقه بدر
 پسر خاقان بندیره فنیصر !
 خواجه امروز سر خوش است مگر

چول مرادید با دها ببردت
گفت ای خواجه بوالعلی چو فی
چشم مخمور کرده سر پر باد
خیزد درده صدای عام بمی
تا من این هفته را بیاد ملک
بیک چشم زد مهیا کرد
می و مینا و شاید وساتی
بزه و کبک و تیهو و وزاج
یک طرف ساقیان مشکین موی
یک طرف شاعران شیرین گوی
برتن از چین زلفشان جوشن
نه فزون ساده نه فزون تلاش
مهرشان همچو قهر زود گسل
این بکف جام دادیم که بگیر
قرب یک هفته گفتی از خلا
آل یکی گفت چشم انجم کور
باش از جام کرده با ده گار
نقد کوتاه قرب یک هفته
شدم آخر چنان شراب زده
وز تب و لرزه پیکرم گفتی
داینک از بیم خواجه عزرائیل

گفت ازین خستگیت نماند

جو ثنای خدیو گیهان فر

گشته بهرموی راست چول نشر
که ننگی ز کبر در کشور
گفتم ای خادک میرس خبر
تا در آیتد مومن و کافر
بگذارم بعیش سرتا سر
ساز و برگ نشاط را یکسر
فی و طنبور و بربط و مزمر
تره و نقل و شاید و شکر
یک طرف مطربان رامشگر
یک طرف شادان سیمین بر
بر سر از موی جعد شان منفرد
هم وفا جوی و هم جفا گتر
صلحشان همچو جنگ زود گذر
وال زلب نقل دادیم که بخور
سیلی آمد ز باوه احمد
ویس یکی گفت گوش گردون کرد
تکیه بر چنگ کرده غنیاگر
داد خود دادم از می احمد
که نمودم زبوی باده حذر
شده معهور آتش مصر
از گریبان برون نیارم سر

درستایش پادشاه حم جاہ محمد شاه غازی گوید

بر خیز و مرا سجده و سجاده بساورد
 زان پیش که ناگاه نقیبی رسد از دور
 بروی شب عید و نیاوردی و بگر
 غفران پدر خواهم و آمرزش ماور
 فرماک خدا دارد و بر یخ پیمبر
 بولش رود از کام و خمارش رود از سر
 تا شام دگر بر نتوال خاست از بستر
 دین کار نیاید بجز از مرد تو امگر
 و آن ورد شبانروزی و آن ذکر مقرر
 از حال یکی واعظ محال فسو نگر
 چون برف همه جامه سفید از پائے تا سر
 هری بخل صدف زرش وزن فزون تر
 ز انگونه که خرطوم نهد پیل تاورد
 چون جیب انق از بر گردون مدور
 تا خورد که سلامش کند از مستعم و معطر
 ز انسان که بود قاعده در مذہب جعفر
 نشست و قرآن خواند و بجناز می سر
 بر حیت یک لمحہ نشست به منبر
 بس ناز بیاورد و چنین کرد سخن سر
 وان بعز بزر که کند کرد بمبصر!

ماه رمضان آمد ای ترک سمیر
 و اسباب طلب را بر از مجلس بیرون
 و آن مصحف فرسوده که پاریتہ مجلس
 باز آرد و بده تا که بخوانم دوسه سوره
 می خوردن این ماه روانیت که اس آه
 بیش از دوسه ساعت توان خورد که تالیح
 یا خورد بدانگونه باید که زمستی
 من ندبهم این است لی و چه نمیت
 ناچار من و مصحف سجاده و تسبیح
 ای دوست حدیثی عجبت با تو نمایم
 وی واعظکی آمد در مسجد جامع
 تسبیح زردی بکفت از تربت خالص
 در آستی اش خرقه نهاده ز چپ راست
 تحت الحنکی از برد ستار فگندہ
 چشمیش بسوی چپ و چپش بسوی راست
 در محضر عام آمد و تجدید و عنو کرد
 باری شبستان شد و در صف نخستین
 فارغ تشدہ خلق و تسلیم و تشہد
 دانگہ بس و گردن و ریش لب و بینی
 کای قوم سر خار بیابان که کند تیز

وان گرز گران را که سپرده است بخنکاش
 بر جیب شقایق که هندی تکمه یاقوت
 القصد بر سید ز غوغای قیامت
 وان کز دم و باران که چنین اندر چنانند
 و آن گرز آتش که ز ندر بر سر عاصی
 زان موعظه مردم همه از هول قیامت
 و عطی که بود بهر خدا با اثر افتد
 گفتم برم این قصه بدیوان عدالت
 و ارای جوال بخت محمد شته غازی
 دولت چینی تازه و او سر و سرافراز
 شاهی که چو بر تخت جلالت بنشیند
 در چاکری در گه او خرم خاقان
 قدرش بنهد تارک اجرام بنجلین
 گزیش بچه ماند بکف گوهر بارش
 هر پهنه که یک روز در آن پهنه ز تیغ
 تخلیص تاشش که ناورد که برگش
 در روز و غنا خصم ز سجد هکتاش
 بر کام غضنفر چو کنی حلقش تقدیر
 اندیش جو بر کاخ جلالش بنهد کام
 گیتی است یکی جسم و بود هستی او روح
 شاه تو سلیمانی و بدخواه تو بد بد
 خنجر چو زنی بر تن بدخواه که رزم
 گر آیت حزم تو نگارند بکشتی

وان قامت موزول ز کجا یافت صنوبر
 بر تارک ز گس که نهاد قاب مز عفر
 فی الجمله بر سید ز مشکامه محشر
 نبش و دشمنان تیز تر از پناح و خنجر
 آل لحظه که در قبر نکیر آید و منکر
 گریان و من از شرم شده لاله احمر
 وز صفوت او تازه شود قلب مکر
 تازین خبر آگاه شود شاه مظفر
 سلطان عجم ماه امم شاه سخن و
 شوکت فلکی روشن و او ماه منور
 آرایش کرسی بود وزینت افسر
 در بندگی حضرت او نازان قیصر
 جا پیش بکشد گردن افلاک بچنبر
 آن کوه موثر بود این بحر مقلع
 ز زمین و دماز خاکش تا در صف محشر
 از بازوی گردان بود و بارش از سر
 از بیم جهان بیند پراخی و اثر و
 چو باغ ارم گل دماز کام غضنفر
 اول قدمش جای بود تارک اختر
 دنیا است یکی مرغ بود صولت او پر
 بد نشود جفت سلیمان یک افسر
 هر موی ز بند بر تنش از خشم تو خنجر
 از بهر سکونش نبود حاجت سنگ

هر باز که بر ساعد چو در تو نشیند
 هر نخل که در مغرس فصل تو نشاند
 تا آبی تا چند کنی هرزه در آبی
 زرین شودش چو گل و سیمین شودش پر
 زمره شودش شاخ و زبرجد شودش بر
 بشدار که آزرده شود شاه مهرور
 بس کن بدعا کوشش بگو تا که جهان است
 سالار جهان باد شهنشاه فلک فرا

در کیفیت مسخران نبوی صلی الله علیه و آله و سلم

شبی بروشنی از آفتاب روشن تر
 شبی بعبادت و ز شتاب عیش انگیز
 شبی ز بسکه زمین روشن از فروغ نجوم
 شبی بخرمی از وقت حلد داده نشان
 شبی افاضه انوار اندرو پیدلا
 شبی ز گنبد نیلوفری عیان پرین
 شبی بگونه مشاطگان بگرد عروس
 رسول امی چو مشکوی ام هانی را
 که جبرئیل امین فرخسته پاک خدای
 ز بانگ حلقه سر حلقه ات نام ز شوق
 چو حلقه ساخت دل از یاد ما سوی خالی
 درون حلقه امکان نماید هیچ مقام
 چو دل ز حلقه امکان چو حلقه کردی
 خطاب کرد بجرئیل کای امین خدای
 سهیل و پروین تا بنده اندرین منظر
 شبی بسیرت صبح وصال جهان پرور
 چو برگ لاله عیان از درون سنگ شتر
 شبی تیا زگی از نو بهار کرده گزده
 شبی سعادت اجرام اندرو مضمر
 چو سفت تر گس شهلا ز شاخ نیلوفر
 با نجوم کرده زهر سو نجوم کرد قمر
 نموده از رخ و لب شک حبت و کوزه
 با مرایزد و اوار حلقه زد بر در
 بسان حلقه تدانست پای لا از سر
 که تاز حلقه جیب قنار بر آرد سر
 که او چو رشته نکره از درون حلقه گزده
 نگنبد بر رخ همه حلقه باز عنبر تر
 بچو پیام چو داری زایزد و اورا

تو خود پیام گزار و تو خود پیام آور
 در این میان زبان منتهی است فرمانبر
 بود بواسطه شخص شخص را مظهر
 چه گزرم مردم خالصت آب در فرغ
 گمان خلق چنان که شکوفه خیزد بر
 کنول تو اعلیٰ و من فرع اصل و وحی ثمر
 درون آئینه حق نمای من نیکو
 حکایتش ز تو ناقص نماید و ابر
 تمام مظهر ذات تو ایم ای سرور
 درین هزار یکی را هزار گونه صور
 که مختلف لظهورند و متفق به گهر
 یکیت شاید در هر لحظه در یکی زیور
 که انتظار تو پس دیده است در معبر
 به بیت مقدس چو یک چاک حی که گذر
 حجت روح رسل را بسوی حق رهبر
 به فرشته بهر آسمان بهر اختر
 که بازماند از یک عقل یک نظر
 سبب چه بود که کردی بشاخ سدر مقرر
 من از فرات پریم لبوزوم شهر
 توئی که داری از تاج لایسرا نسر
 تو آفتابی و ماهه تو ماه و ما اختر
 پیچ بزم فنا کن ازین بقا بگذر
 که عقل را نه بود با فروغ عشق از

جواب دادش جبریل کای پمیر پاک
 سخن زد دل بزبان و زبان بدل گردد
 اگر چه آئینه حاکی بود صورت شخص
 بود بفرغ جریان آب از مردم
 زیر شکوفه بر دل آید و شکوفه شرح
 مظهر هفت با صلت و آشکار ز اصل
 گرت هوس که ز من نشنوی حکایت خویش
 و لے چو آئینه من محیط ذات تو نیست
 من و ملائکے سکان آسمان و زمین
 هزار آئینه نهاده است خورد و بزرگ
 یکیت عین هزار ار چه مست غیر هزار
 یکیت ساقی و هر لحظه در یکی مجلس
 کنول مجال سخن نیست بر نشین براق
 نبی بر آمد چون وحی بر براق و نخت
 وزان مسجد اقصیٰ حمید شد ز کم
 نژود پایه و بخشود مایه داد و فروغ
 بسدره مانند زره جبریل ازال گونه
 رسول گفتش ای طائر حظیره قدس
 جواب دادش کای محرم سویم وصال
 توئی که داری در کاخ کی مع اندهای
 تو نشه نشانی و ماشه تو شاه و مانده
 تو نیز هستی خویش اندرین محل بگزار
 براق عقل را کن بر آبروف عشق

پر پشت زلف بر شد نبی ز نیت براق
 ز سدره شد میقامی که بود بیگانه
 صدیو کرد بر او جی کزان نمود مبوط
 ز سدره صدره بر تپه چید از پی آنک
 در قوس دائره در ملتقای نقطه امر
 بعالمی شده کما نجانده اسم بود و نه رسم
 وجود شاهد و مشهود اتحاد گزید
 نه اتحاد و حلولی که رای سوسط
 بل اتحاد و وجودی که نیست هستی وصف
 میان هستی موصوف و وصف فرق این پس
 یکیت اصل و حقیقت یکیت فرع و تجلی
 کمال و نقصان کرد از یکی مقام ظهور
 یک خزانه در آینه تخت قرصه زرد سیم
 نشسته ناظر و منظور در یکی بالین
 دو آفتاب فروزنده از یکی مطلع
 دو تاجدار مکان کرده در یکی اورنگ
 شنیده ام که نبی آفتاب زورای حجاب
 و دیگر آنکه بهنگام یاد گشت بدو
 کلام شیر سلیمان گفتند خاتم و داد
 ز گفت خاتم پیغمبران ز خاتم لعل
 پس از تبسم جان بخش خاتمی که سپهر
 ز کان حبیب بر آورد و کرد گوهر وار
 ز لغت حیدر کرد لیب فرد بندم

چنانکه مرغ ز شاخ نگون بشاخ زبر
 در آن مقام تن از جان و جانفش از نگر
 رجوع یافت بملکی کزان نمود سفر
 ز سدره آید و از حبیب لا بر آورد سر
 سر از دو سو بهم آورد چون خط پرگر
 بختلی شده کما نجانده خواب بود و نه خورد
 پو اتحاد فروغ لبصر بذات لبصر
 بود نیز خورد خورد مندر زشت و ژاژ و پدر
 بغیر هستی موصوف ای هیچ چیز دیگر
 که متحد بودند و مختلف نفس کر
 یکیت عین و هیت یکیت تمنع و اثر
 و جوب امکان زد از یکی گریبان سر
 ز یک ریجه عیان گشت تالش مه و خور
 عنوده عاشق و معشوق در یکی بستر
 دو ما هتاب در خنده از یکی خاور
 دو گلعدار نهان گشته در یکی چادر
 بگو شش آید آواز حیدر صفدر
 نمود حمله یکی شرزه شیر اژدر در
 پس از نزول علی را از ان حدیث خبر
 فتانند حیدر کرد از تنگ تنگ شکر
 بود چو حلقه خاتم ز شرم آن چنبر
 نثار خاتم پیغمبران بشیر و بشر
 ز بیم آنکه مسلمان سخا ندیم کافر

خراست اگر بفرود شد هزار عشوه محر
سه گز فسار و دو چنبر حدار چاره محر
ز نوک خامه بر افشاند ام نقود در
ازین قصیده ستوار سد اسکندر
بآب سیم نگارش بر صحیفه زر
گفته شعر نگارنده فی بشر اندر
که می نیاید حسن معانیش بنظر
ز نای صخره صماشتقایق احمر
بکام کودک گل وایه سان چکاند در
روان و ساکن بی باد بان و بی لنگر
بیافرید خداوند در یکی پیکر
بدین قصیده که پیرایه بر عروس هنر
دگر نه شعر نویسیم ز خامه بر دفتر
که سبته است روی بر سجای شاه کمر
شای ناقص من چون بجای بود یکسیر
بکیش من زد و صد قدح ناسرا بتر
چگونه گشتند و صفت ناله مزمر
هماره تا نبود مست را ز راح گزر
بحکم گیهان حکمت چو راح در ساغر

ہوائے خدمت تو، پچو روح راحت بخش
پاس حضرت تو، پچو راح اندہ

منم ثناگر آل رسول و حاسد من
مرا ز کین خزان باک نیست ز آنکہ بود
بر این صحیفه دلکش بجای نظم دری
به پیش دشمن یا جوج خو کشید ستم
اگر قبول ملک اقتدار این حکامہ نغز
پند حاسد اگر نیست گو مباش که نیست
گفته بقطرت کج و اوج و طبع جاود
بخالقہ کہ دماند سبحی با و ہزار
بقاوری کہ ز پستان ابرسیانی
بانگ گشته ز و صغش و فلک چرخ وزین
بجان شاه ہلاکو کہ ہر دو گیتی را
کہ گر خدیو جهان التفات نماید
دگر نہ نظم نگارم ز ملک برویان
شدیدہ ام دوستان خواجہ تاش گفتند
چگونه منکر با شتم کہ در محامد تو
ہر آل مدیح کہ ممدوح را سرا نبود
چگونه کور کند مدح چشمہ خورشید
ہمیشہ تا نبود چشم را ز روح گزیر
بقلب گیتی امرت چو روح در قالب

قطعه

لے وزیرے کہ صدر قدر ترا
 تو مطاعی و کائنات مطیع
 قہر تو موجب بلال و محن
 بر عالی بساط میہونت
 پیش عزمت چو خیزد از گردوں
 پیر عقل ترا زمانہ روا
 مہر در جنب رائے تو سایہ
 چرخ انجام امر و نہی ترا
 ہست منشور احتشام ترا
 تو سپہری و سروراں انجم
 خلعتت زیب پیکر حکام
 گوش ارباب فضل و دانش را
 جنبش خشم تو بگاہ عتاب
 پیش نطق حدیث آب خضر
 نیل خشم ترا اہل نائل
 قہر تو پلے مزد مرگ ہجا
 آل اساس منیہ را باقی
 لرزد از سطوت تو پیکر خصم
 آسمان نظم کار گیتی را
 صاحبان شدہ تو قسانی
 کارش از کینہ فلک قاسد

ہست نہ خردگہ بسیط بساط
 تو محیطی و روزگار محاط
 مہر تو مایہ سرور و نشاط
 آسمان تنگ تر ز سم خیاط
 نزد شاہین چہ آید از وطواط
 طفل بخت مرا ستارہ قماط
 کوہ در نزد علم تو قیراط
 چیت دانی معلم محتاط
 آسمان صفحہ و نجوم نقاط
 تو کلیمی و مہتران اسباط
 خدمتت طوق گردن صنباط
 نیت الا محامد تو قراط
 شورش حشر را مہین اشراط
 قصہ گوہر است و ذکر محاط
 خط مہر ترا اہل خطاط
 خشم تو دستیار موت قلاط
 ایں لباس بلیہ را خیاط
 چوں دل عاصی از حدیث صراط
 از ضمیر تو کردہ اشتباط
 کہ کمین چاکر شش بود و طواط
 چوں طبیعت ز خدیش اخلاط

آسمان در عتاب او چالاک
 دهر در یارش کند تفریط
 در تنش از سخن فسرده روان
 کارش اینک بسجی تست منوط
 بارگاه تو قبله اشرف
 آستان تو کعبه اشراط
 ذکر خلق تو در نشیب و فراز
 شکر چو تو در تلال و ریاط

در تالیس شجاع السلطنه حسن علی مرزا طاب اللہ

شراه گوید

دوش دیدم یکی نخبینه و شاق !
 سخن او خورده با ارم سوگند
 از یکی سو نهاده تا سر سفت
 نسخہ ہیات و کتاب نجوم
 صحف فضل و منطق احبنا
 از تالیف کوشیار دقیق
 نسخہ چند ہم ز موسیقی
 از نشاپور و زایل و تبریز
 نسخہ نسخ و رقہای رقاع
 تہنیت خوان بنو عقل شدم
 بہر تعلیم علم رسطالیس

طاق او جفت طاق ہفت طباق
 سفت او بستہ با قلمک میثاق
 از یکی گوشہ چیدہ تا دم طاق
 جلد تہذیب و وقتہ اخلاق
 کتب لظلم و مہندسی اوراق
 از تصانیف بو علی و فاق
 در مقامات کوچک و عشاق
 از بہاوند و اصغہان و عراق
 صحف ثلث و فردہائی سیاق
 کی حکیم بہان علی الاطلاق
 جاگند اندرین نخبینہ رواق

یاز اورس از پی تدریس
 یاز صدر را بصدور این محفل
 یا ابوالنصر اندرین منزل
 یا پس از حل و عقد ملک ملک
 شاه غازی ابوالشجاع که هست
 آنکه از ثقل بار خدمت او
 مرگ بر روی نخبش مفتون
 جنگ او تنگ صرصر از تعجیل
 خون به بند زبانش او بعروق
 حمرتی که افق پدید آید
 از طلوع و غروب بیضانیست
 خون خمیش ز کبر خورده سپهر
 روزهایجا که تالی روئین را
 بهر نوبیدی حاشی چرخ
 با کفش چون عروس بخشش را
 بحر و کان را صدق کرد و کنون
 دیگرش این قدر معونت نیست
 بهر تقدیم خدمتش که ملک
 داوه پروانه عقل روشن رای
 چرخ مانند بندگان بسته است
 یاز با عقل نکته دان گفتیم
 ملک از محرمان کرا کرده است
 ماه تابنده است یا خورشید

جا در اینجا کند باستحقاق
 رمز اشراق گوید از اشفاق
 بحث مشاء را کند اطلاق
 جاگزیند درین نجسته و ثاق
 گفت کافیش و اهب الارزاق
 شده نه چرخ خاضع الاغاق
 فتح بر زلف پرچمش مشتاق
 تیغ او رشک و دوزخ از احراق
 جان در آید ز لطف او عبراق
 چون کاشانی نظر باستحقاق
 کش فلق یا شفق کنی اطلاق
 کرده است از مراغه سرخ آفاق
 بود از شرط ناله بیم خناق
 گوید الیوم مالهم من و اق
 عقد بست آسمان بصدق صدق
 گفت او میکند ادای صدق
 که کند جفت خویش را انفاق
 جسته پیوسته از حق استیفاق
 بر که بر بهفت شمع، بهفت طباق
 کمر از بهر خدمتش ز نطق
 کی مهین خلق و اهب خلاق
 حارس این و ثاق عرش رواق
 چرخ گردنده است یا آفاق

گفت ایان نیند محرم راز
 کس بدین پایه از شرف نرسد
 زاده الفت آن سخنور عصر
 آنکه مانده سخن در طوس
 زانکه از اهل زمین اند و نفاق
 جز سپهر وفا و قطب و نفاق
 کاسانش ستوده در اخلاق
 خودش برگزید در آفاق

در ستایش نواب فریدون میرزا طاب تراه

ای فال سعید و بخت مقبل
 تو قلبی و دلیران توالب
 برگرد منده شمائل تو
 دلها بسلاسل تو مشتاق
 خون خورد و خم از غم تو آسان
 پهر تو درون جسد مشکین
 گوئی رویت بسبیل زلف
 چشم فلک است پهر تو مهر
 جز زلف تو از قفای رخسار
 خورشید سپیده دم ندیدم
 این زلف تو هست کز بنا گوش
 یاقی بسپیده دم فتاده
 زلفین تو بر رخ از چپ راست
 مانند دو کفه ترازو
 روی تو ز شب بر آورد روز
 دی زهره بزم و ماه محفل
 تو روحی و گل رخاں هیا کل
 زلفین تو عنبرین سلاسل
 جاها بشمائل تو مائل ؛
 جان بد و خم از کف تو مشکل ؛
 زید و غراب یک حواصل
 در سنبله ماه کرده منزل
 هری که نگشته هیچ زایل
 ای آتش خوی و آهین دل
 کاو را ز قضا همی رود نخل
 زی چاه ذقن شده است مائل
 باروت نگون بچاه بابل
 آویخته روز و شب مقابل
 در روزن به یکدیگر معادل
 چون رای خدایگان عادل

فخر الاقبال و الاساطین
فرمان فرما که دست رادش
در دشت نزال لیث غالب
عاجز شده اند در ممالک
ای مدح تو زیور مجالس
گر نافله فرض نیست از چه
آواز اجابت سخایت
ز انسان که سبق برد محلی
الفاظ بدلیت از بداعت
در نیم شبان ز دور پیداست
در چشم بصیرت تو احبام
هر نقص که و هر داشت کردند
چول ما حاصل جهان تو بردی
آری بوجد گشت موجود!
از خشک لبی و خاکساری
دستت بسخا حیات جاوید
آرای تو در شبان تاریک
در بیج زمان ز کسب دانش
با منع تو قهقری رود باز
پیوسته شود چو پوست با گوشت
در وقف پی تمیز آیات
پیوستگی نظام عدلت
تادانی خود کند مسجل

ذخر الاقران و الامثال
بحر خصم است و ابر ماطل
بر دست نوال غیث و ایل
از حمل تواناشس قواقل
دی وصف تو زینت محافل
بر جود تو فرض شد نوافل
سبقت گیرد بصوت سائل
هنگام دویدن از مؤمل
ضرب المثل است در قبائل
آثار جمیلت از شمائل
بر سر قلوب نیست حایل
از پر تو هستی تو کامل
شد نظم جهان پس از تو حاصل
ماهیت نی بجعل جاعل
دریا بوجود تست ساحل
تیخت بوغا قضای عاجل
رخشده تراست از مشاغل
مشتول نداشت مشاغل
زین چرخ برین قضای نازل
از عدل تو در بدن مفاصل
گر فرض نمیشدی فواصل
برداشتی از میان فاصل
با بخت تو هر که شد ساحل

چون روح نه خارجی نه داخل
 با ذات تو خلق شد فضائل
 زی بود تو بهترین وسائل
 یا تیغ تو بر کتف حائل
 با شعر تو چامه اخائل
 یکجا همه مهمل است و باطل
 تدویر شود محیط حاصل
 در چرخ و زمین فتدلازل
 نسرین فلک شوند بسمل
 چون رشته بنگه منازل
 فریه سازی بسیت ناعل
 امی باس تو همچو مرگ مایل
 حالی شود این قضیده قابل
 لَكِ يَاتِ بِمِثْلِهَا الْاَوَّلِ
 قَاتِي رَا الْاَفْضَالِ
 پیوسته تماس با معدل
 خورشید شرف مباد مایل

حجم است جهان و اندرو تو
 چون جان با جسم و روح با تن
 درت و دل و نطق و خامه تو
 از تیغ که اثر و راست آونگ
 با نظم تو گفتۀ توابع
 یکسر همه ناقص است و ندیان
 با یاری وسعت ضمیرت
 آنروز که در هزاره رزم
 از سهم عقاب تیر در چرخ
 بندی سر دشمنان بفتراک
 بازوی نزار ملک و دین را
 ای عم شهنشہ مکرم
 که فیض قبول خاطرت را
 شاید که بدحتش سرانید
 در فضل ترا اهل عصر خوانند
 تا منطقه در نقطه دار و
 از منطقه جلالت تو

تا حشر رسد خطابت از عرش
 ای فال سعید و بخت مقبل

فی المدیحہ

چون غم آن موی مشکین در دل مسکین من
 آشکارت گریه بیند در میان انجمن

ای مشکین موی تو مسکین و لم کرده وطن
 در میان انجم از نخلت نگر دو آشکار

گل فروری و اگر طلعت فروری در بهار
این نه اندامست زیر جامه ات کاموده
حاش شد نیست نسرین را چنین فرود بهار
این چه مشکین زلف و لبند رسا باشد کز
یعلم الله محاسن میان رسن هرگز ندید
ز آتش دل سوزم و سازم چو شمع در حضور
گر تو ام گردن زنی من تازه جان گرم شو
با من مسکین نگردی یار و جای آن بود
لیک از اینسان هم نخواهد ماند روزی چیداش
در برش عرضه خواهم داشت حال خویش شاه
باش تا بیتی که خسرو دوش و آغوش مرا
باش تا بیتی بمن از بحر دست و کان طبع
ای بت قامت قیامت می مه بالا بلا
تا یکی تا بم بری زان زلفگان پر ز تاب
لعل تو چون بهر من لیکن بود از بهر غیر
روی داری چون هسل و لعل داری چون عقیق
چشم و مغز من ز عکس لعل بوی زلف تست
گل نبوم می نوشتم که نباشد این و آن
گفته لعل تو که باشد بزرخ جان و است
شاه فرخ رخ که یابد فرزینی از او
خسرو گیتی فریدون شه که باشد بر جهان
گردش گردون بقدر جاه و ثنفت معترف
ای بعالم بی حال از فطرت و اصل و گهر

سرو نیشیند اگر قامت فرازی در حین
پیرهن از یک چنین نسرین و یک لبان سخن
روح پاکست انیکه ادوی جای اندر پیرهن
یک جهان دل را اسیر آورده در یک سخن
حلقه اندر حلقه خم در خم شکن اندر شکن
خواهیم گردن فراز و خواهیم گردن بزبان
زانکه جان تازه باید شمع از گردن زدن
ای بت سمین بر و سمین تن و سمین ذقن
تا ز خود خسروم بینی قرین خویش تن
از گرم پسندوم در این غم و رنج و سخن
پر ز رو گوهر نماید از سخا و از سخن
گوهر افتاند بخروار و زرافشانند بمن
ای غلام قامت و بالات سرو و نارون
تا یکی راهم زنی زان چشمگان پر فتن
و چه بود از بهر من بود آل لب چون بهر من
هر که باشی بدامن بی نیاز است از من
این پر از لعل بدخشان آن پر از مشک ختن
این بطعم آن دهان و این بوی این بدن
خاصه آن ساعت که خواند مدحت شاه ز من
هر پیاده کش دو در پای اسب پیلتن
با وجودش منت و فضل از خدای ذوالمنن
گردن دوران بخورد و شکر و مدحت مرتهن
وی بگیتی بی مثال از فکرت و فهم و فطن

چرخ بر پدید عمان چون تو سنت بیدوان
 ملک تو ریزد لالی لغزنی دست درون
 چو لب بدست آری قلم اندیشه گوید ای شکفت
 گفت کشتودی در سخا بحر عمان شد در عمان
 ای نهاده یک جهان سر بر خط فرمان تو
 گره نه بهر بزل تو چه سیم چه خاک سیاه
 از پی مدح تو باشد در نه خاصیت چه بود
 تا غم معشوق گیرد در دل عاشق قرار

خصم بر پوشد کفن چون جو شدت بیدین
 تیر تو گوید جواب خصم بی کام و دهن
 ابر نیسان را بود اندر محیط ایدر وطن
 لب کشادی در سخن در زمین شد بی شمن
 همچنان که مهر را مند و دست را بر همین
 ورنه بهر جز تو چه ریگ چه در عدان
 منطق شیرین و دلچسب در دهان مؤزن
 تا دل عشاق جوید در بر جانان سکن

عاصد جاه تو در قعر زمین گیرد سکون!
 پایه جاه تو گیرد جای در اوج پرن

در مدح شاهزاده آزاد شجاع السلطنة حسن علی میرزا گوید

از عقلمهاست اول و از خلقهاست انسان
 از اتقیا ابو ذر و ز اصفیات سلمان
 از یادهاست صرصر و ز ابهاست حیوان
 از کیشهاست اسلام از دینهاست ایمان
 از قصههاست یوسف از منزلات قرآن
 از خطرهاست محور و ز سطحهاست دوران
 از کوههاست جودی و ز صدها طوفان
 از واقعات هجرت و ز درو صاست بحران
 از چار اصل آتش و ز هر سه فرع حیوان
 از تیغهاست طوسی و ز ابرهاست نیسان

نا در ترین اشیا نیکو ترین امکان
 از انبیا پمیر و ز اولیاست حیدر
 از نارههاست دوزخ و ز خاکها مدینه
 از صفهاست صفین از قلعههاست خیر
 از سورههاست یسین از زمناست طس
 از شکلههاست دور و ز لونههاست منور
 از جسمهاست مجر و ز حرهاست ممر و
 از قصرهاست خورنق و ز حلهاست تبرق
 از نه سپهر اطلس از هفت نجم خورشید
 از ترکهاست طوسی و ز ترکهاست نیسان

از قلعه با دماوند و زرد و با سماوه
 از روزهاست مولود و ز شاها شب قدر
 از عیدهاست نوروز و ز جاها جهان بین
 از شهدهاست شکر و ز بادهاست احر
 از سازهاست رومی و ز مطربان نکبیا
 از بزهاست فردوس و ز جو بیهاست کوثر
 از نخلهاست طوبی و ز سبزههاست نیشه
 از رزمها بلا دن و ز کینهها سیاوش
 از نایهاست ترکی و ز چرخهاست چاچی
 از ملکههاست شیراز و ز چشمههاست رکنی
 و ز صلب او جهاندار سلطان حسن که دستش
 اندر نبرد نیرم اندر جدال رسنم
 در گاه بزم دستش بحریت گوهر انگیز
 بر مهفت خطه حاکم بر نه پسر آمر
 یا فرو بر ز البرز با شوکت فریبرز
 یا فرّه فریدون با چهره مستور چهر
 یا هوش و هنگ هوشنگ با عقل مرادی و فرنگ
 در بارگاه جامش زال سپهر خادم
 دست عطای او را نسبت با بر ندیم
 در دولتش عیان شد تبار آل تیمور
 پوشد و چشم غفور از گرد راه نوسن
 دستان بر روز زمش پیریت جلیت آموز
 با چرخ خورده سوگند خنکش بگناه پویه

از جایها حدائق و ز کاهها بدخشان
 از وقتها سحر که و ز مرغها سحر خوان
 از فصلهاست اردوی و ز خشنهاست آبان
 از ذرهاست گوهر و ز بیخهاست مرجان
 از صوتههاست شهنواز و ز کفن باصفایان
 از سروهاست آزاد و ز عطرهاست بیجان
 از عهدهاست جورا و ز شاههاست علمان
 از شعورها قیامت و ز شعلههاست نیران
 از خنکهاست تخیلی و ز خطههاست ایران
 و ز خسروان شهنشه دارای مهر دربان
 یار دچو ایر آذر گوهر بجای باران
 اندر شکوه قیصر اندر جلال خاقان
 در روز رزم تیغش ابریت آتش افشان
 او را قدر مشایخ وی را قضا بفرمان
 با صولت تهاتن با سطوت نریمان
 با عزت سکندر با حمت سلیمان
 با احتشام کوزنگ با احترام سامان
 و ز آستان قدرش هندوی چرخ دربان
 برابر از چه بندم این افترا و بهستان
 در عصرش از میان رفت سامان آل سلمان
 بندد و دست قیصر از تخم خام بیچان
 بازنگ ریور زمین یا نکر و زوردستان
 یا با و کرده پیوند خشمش بگناه جولان

با عزم او نگرود و گزیده چرخ مینا
 بر بام آستانش نوبت زینت بهرام
 اندر رکاب عرشش فتح و ظفر قر اول
 هست از بنای جودش ایوان فاقه محمود
 جز خال و زلف خویبان اندر ممالک وی
 ز آئین کرامت در خور این تختگاه مهتم
 زیند شهنشاهی را که جود اوست گیتی
 یعنی حسن بهادر که صام جهانسور
 بر لیت دست جودش لیکن چو ابر آذر
 طغرای مکرمت را از جود اوست توقع
 هم روسای افلاک از نور اوست روشن
 اسرارهای پنهان بر رانش آشکارا
 تکبیری نیازی خلق بر جود اوست شاید
 تا آینا بر آورد دست دعا که وصفش
 تا گردد آشکارا در بزهای عشرت
 در خنده نیکخواهت چو غنچه در حدائق

بارای او تا بد تا بنیده مهر رخشان
 از خیل نیک گانش مندر و شصیت کیوان
 اندر عنان نخبتش تا بید حق شتابان
 و در ترک تا ز عدلش نگاه فتنه ویران
 فی درد لیت عقده نه خاطری پریشان
 ز آئین کرامت لایق این بارگاه و ایوان
 زینب سرای ارژنگ و گنگ قضای رضوان
 سوزد و دوران دشمن در عرصه میدان
 بحر لیت طبع راوش لیکن چو بحر عمان
 دیوان مدلت را از عدل اوست عنوان
 هم کارهای مشکل از سعی اوست آسان
 بر رانش آشکارا اسرارهای پنهان
 و آسایش زمانه بر عدل اوست برمان
 با جد جان نشاید با جهد فکر نتوان
 از گریه صراحی لعل پیاله خندان
 در گریه بدسگالت چو ابر در گلستان

در مدح جناب حاجی میرزا آقا سید محمد طاهر گوید

عید دانی چیست لب چون عید خندان داشتن
 خند خندان جان تثار راه جانان داشتن
 جان هم از جانان بود کت داده تا قربان کنی
 بهر قربان هم نیاید منت از جان داشتن
 بس کمالی نیست قربانی نمودن بهر عید!
 عید را باید پای دوست قربان داشتن
 عشق دانی چیست لب پر خنده کردن تر و خلق
 بے خبر از آه و افغان آه و افغان داشتن
 در حضور دیو طبعان از پی رو پوش چشم
 سر که کردن روی و در دل شکرستان داشتن
 چون سکندر بستن اندر دل خیال روم و روس
 روی که یاس سر اوق زی خواسان داشتن
 گاه در عین وصال از داغ بجران سوختن
 که نشاط وصل اندر عین انجراں داشتن
 مار زلت شاهان را راندن از فرودس دل
 زشت باشد خلد را دهلیز شیطان داشتن
 قاصد عمهاست این آهی که خیزد از درون
 عیثها دار و نهانی آه پنهان داشتن
 چون جمال خواجه که صبح ازل روشن تراست
 یک جهان نور شید باید در گریبان داشتن

زیور خلدند آل مصطفیٰ وز مهرشان
 دیده باید جنت و دل باغ رضوان داشتن
 بی سفینه نوح که عالم پر از جودی شود
 چشم آزادی خطا باشد ز طوفان داشتن
 خواجه بخشد از اشارات ثقتا نه بو علی
 نغمه باید در گلزار خوان لقمان داشتن
 چشم مست پر چون بی باوه مستیها کند
 چشم را باید در روز دیده حیران داشتن
 صاحب دیوان تواند در میان بار عام
 رازها با خواجه بی تذکار و نبیان داشتن
 پیش احمد خامش گویاست لیکن بایست
 علم حیدر صدق بود ز بهر سلمان داشتن
 کوشش همچون خواجه بدی هر چه را آری بدست
 تا جهال یاری بخولیش و غیر آسان داشتن
 خود بگو جز تلخ کامی چیست حاصل سحر را
 زین گهر پروردون وزین در و مرجان داشتن
 ابر با این تیره رخساری که پوشد روی روز
 مردم چشمست و همتان را ز باران داشتن
 خواجه شو اول که یابی معنی و استنگی
 پس بدانی حکمت ملک فراوان داشتن
 یک سوال است از سر انصاف میپرسم ز تو
 دهر را آباد خوشتر یا که ویران داشتن
 بایست بر دل نیفتد سایه دیوار حرص!

ورنه باکی نیست پر گل کاخ و ایوان داشتن
 خواجه بر گل می نهد بنیان تو بر دل می نهی
 فرق دارد جان من این داشتن آن داشتن
 تو نداری چشم حق بین کم کن این چون و چو ا
 خواجه را نقصی نباشد زان دو چندان داشتن
 زتب شهوت فتادستی درین گفتار زشت
 داروی تب نوش تا کی تنگ هزیان داشتن
 جان سستت بر تابد بار سختی های عشق
 تپک پولاد است نتوان همیشه سندان داشتن
 زشت باشد با لباس کاغذین رفتن در آب
 رخت خود فرسودن آنکه چشم تاوان داشتن
 کوش تا چون خواجه سر تا پای گودی معرفت
 وز بهار فیض در دل صد گلستان داشتن
 ابر رحمت چون بیار و بهر جذب فیض او
 روح باید نشسته چو ریگ بیابان داشتن
 بایت چون خواجه اول علمها را سر بسر
 گرد کردن زان سپس بر طاق نیان داشتن
 ورنه بس آسان ترک کار لیت بی کسب علوم
 آه چون عارف کشیدن ذکر عرفان داشتن
 یا چو موزونان ناقص بهر چندین آفرین
 نقد حال دیگران را زیب دیوان داشتن
 دزد لیت این نه غنا که موش طبعی هر زمان
 دانه های غیر دزدیدن در انبان داشتن

گبر را کز زند و استمالوح دل باشد سیاه
 سو و ندید غالباً مشکل ز قرآن داشتن
 نفس وانش شوق را کفن نقش و انش را، که مرز
 شرمش آید در بغل لعبت چو صبیان داشتن
 در دو گیتی هر چه بینی یک حقیقت بش نیست
 کت نماید مختلف زین نقش الوان داشتن
 کما قدرت نقش هر چیزی بهر چیزی نگاشت
 در نه چوبی را نشاید شکل ثعبان داشتن
 می بخندانند چو کودک جلد را در هر طبع
 تا بدان جنبش را یابد ز نقصان داشتن
 خاک را پنهان از آن جنبش دهد صد چاشنی
 تا تواند حاصل از وی توت حیوان داشتن
 از خم جام فلاطونی شراب هوشش نوش
 کار دونان است حکمت های یونان داشتن
 پاک باید دل تن را آلوده باشد پاک نیست
 زانکه در ظلمات باید آب حیوان داشتن
 صورت قنبر بیاد آورد که دانی میتوان
 در سواد کفر پنهان نور ایمان داشتن!
 گفت عیسی را یکی تنگین چرا داری بدن
 گفت باید روح پاک از کفر خذلان داشتن
 قبض و بسطی کز خیالت می بزاید روز و شب
 چند باید نام شان فرودس و نیران داشتن
 با خیال دوست نگر روی زشت اهر من

تا بدانی میتوان در دیو غلبه سال داشتن
 شکوه کم کن از جهان تا زو بر آسانی که نام
 طفل را از شیر گیرد وقت دندان داشتن
 خوشترین کار لیت مدح خواجه باید خوشتر را
 چو صدق و اطمینان مبدحش گوهر افتان داشتن
 عوثر ملت حاجی آقاسی که خواهد عفو او
 خلق را هر ساعتی یک و هر عصیان داشتن
 ماه را چون تار کتان هر سر مه عدل او
 تن بکاید تا بداند رسم کتان داشتن
 خامه اش یک شیرینی کمتر بود وین معجز است
 شبر کی فی را بیک عالم نگهبان داشتن
 و هم میگفت از قدر خواهد شود شهباش پدید
 عقل گفتا شرط تقدیر است امکان داشتن
 در تنور چرخ پخت از قرص خورناتی قضا
 گفت باید خواجه را مهان برین خوان داشتن
 عقل گفتا هر دو گیتی را نشاید ای فقیر
 بر یکی ارزن چو مرغ خانه مهان داشتن
 راز گوید یا خدا در اثر دهم بار عام
 شبلی این سان می نشاید عشق بزدان داشتن
 تا نگونی هم خدا را خواهد و هم شاه را
 شرک باشد عشق حق با عشق سلطان داشتن
 عکس حق را بیند اندر آئینه رخسار شاه
 عکس و عاکس را خود از هم فرق نتوان داشتن

مصطفیٰ فرمود شاه دادگر سایه خداست
 اینک این برهان گرت بایست برهان داشتن
 ای خداوندیکه جز شخص تو نادر هیچکس
 در بدستی جا بنه افلاک جولان داشتن
 نطفه از شوق تو در پشت پدر گرو جویس
 کش بگیرد دل زنه مه چای زندان داشتن
 زگس از زردی و بیماری عصا گیر دست
 کز دو چشم انگندیش زین خوی نتان داشتن
 دست جودت در بنستایم که دائم معجز است
 در یکی کز آستین صد بحر عمان داشتن
 رایت فرماندهی بر قبله افلاک زن
 عار ناید مر ترا زین ملک ایران داشتن
 جنهای مشک و عنبر داری از اخلاق خویش
 پس خطر خیزد دلا زین قدر احسان داشتن
 چرخ مشتم مادھی مانا نه ملاحان تست!
 نیست بیجا این همه گوهر بدامان داشتن
 بے زبان راز دو گیتی گو که تنها خاص تست
 جسم معنی را تا جامه لفظ عریان داشتن
 خود تودانی کار تا آنی بجز مدح تو نیست
 ای خلیفه مصطفیٰ فرض است احسان داشتن
 خود تو سر تا پا دعائی چون دعا گو عم ترا
 از من آیین گفتن است لول بفرمان داشتن

در مدح حسن شکر گوید

رود آموخت گشت همچون ز اشک همچون ای من
 اردی عیشم خزان شدن عجب کاندر خزان
 دیده من اشک یزد سینه من شعله خیز
 بر نخیز و خنده ام از دل شکفتی آنکه هست
 بر ندارم گامی از سستی عجب تر که الم
 هر مژه خار بیت در چشم عجب کاین خارها
 مجسم مانا پیاد اشک از آن فروخته است
 من همان دانای رطالین فکرم کاده است
 تا چه شد یارب که زد مهر خموشی بر دهن
 من همان بقراط لقمان مان صافی گوهرم
 من همان پیغمبر ارباب نظمم که غرور
 تا چو یارب حواری من اعدا گشته اند
 تیره تر گشته است ز عم وین عجب که ز نول
 لوله لالاست نظمم آو حاکم کینه چرخ
 بهر جامی منت از ساقی چرا باید کشید
 طالع شورم بصید تلخی ترش کرده است لوی
 این مثل نشنیده خود کرده را تدبیریت
 آبرویم ریخت دل از بس بهر سویم کشید
 دهر برین دوزخ است از کلفت حیران شاه
 شاه شیر او زن حسن شده آنکه گوید نه سپهر

رشک سیحون شد زمین از چشم خون پالای من
 لاله میروید مدام از زنگس شهلا ی من
 در میان آب و آتش لاجرم نادای من
 زعفران رنگ از حوادث نیلگون سیاهی من
 کهر باز گشت سقلابی صفت اعصاب من
 سالمند از موج اشکم چشم طوفان زای من
 دوزخی از دل شراره آبی پروای من
 در تن معنی روان از منطق گویای من
 طوطی شیرین زبان طبع شکر خای من
 تا چو ابره بان رود اکنون بسفطای من
 پشت پامیزد چرخ سقلا استغنا ی من
 چیره بر نفس سلیم عیسوی آسای من
 روز و شب چون شمع میسوزد ز تیر پای من
 کم بهاتر از حرف شد لوله لالای من
 چشم من جامست و اشک لعل گون صهبای من
 تا نگر از جان شیرین بشکند صفرای من
 تا چهار بر من رسد زمین کرده بیجای من
 ای درینا بر دوزخ خانگی کالای من
 وای که بر من بدین سان بگذرد عقابای من
 خفته در قطل ظلیل رایت اعدای من

آنکه فریاد مسم آنگو فرستد زیر خاک
 من همان هوشنگ طهورت ترا دم کاوست
 روید از دشت و غایم لاله احمر هنوز
 خاک کافر و ز بود تا گاو ماهی سرخ رنگ
 صورت مستقیل و ماضی نگار در برین
 تا چه اعجاز است این یارب که با منجا خصم
 هر که بیند حشر را داند که جز با ریچه نیست
 آسمان گفتا بر آمد زهره ام از نیم شاه
 بدر گفتا خویش را بارای شته کردم قرین
 تیر گفتا خویش را خوانم دبیر شهر یار
 زهره گفتا مطرب خسرو مستوم خویش را
 مهر گفتا خویش را خوانم بهال رای شاه
 نوک گردون گفت خواندم خویش را در خیم شاه
 مشتری گفتا خلیب شته سر دم خویش را
 گفت کیوان خویش را خوانم بر از دربان شاه
 هر یکی ز آلات رزم و بزیم شته گفتند دوش
 تیغ شته گفتا نهنگی بحر موجم کاوده است
 رخ شته گفتا منم آن افعی پیمان که هست
 کوس شته گفتا منم آن لعبت ندر خروش
 خنجر شته گفت من مستقیم ز انروی هست
 تیر شته گفتا عقابی تیز پر دم کاوده است
 گوز شته گفتا من آن کوه دماوندم که هست
 خود شته گفت ابلق من پر سر طراز است

آفرین بر آفرین چنگیز و یاسای من
 عرقه در خون اهر من از خنجر برای من
 از شقائق رنگ خون بگنشت اعدای من
 تا اید از نشتر خون خصم بی پروای من
 بکوه از جولان زند خنک جهان پهای من
 شکل جوذا کرد از تیغ لاله آسای من
 شورش بازار او با شورش میجای من
 نیست بی تقدیم علت گونه خضرای من
 هر موی ناقص بکیفر زان شود اجزای من
 محترق ز انزو پیا دشتش شود اجزای من
 زان سبب رحمت مقرر شد بیاد افزای من
 منکسف که زان شود چهر جهان آرای من
 در نحوست شهره زان شد کوب خنکای من
 زان ندارد هیچ دانا گوش بر انشای من
 نحس اگر گشت زان و وصف جان فرسای من
 طرفه نظمی لغز تر زین گفته عزای من
 عظم اعدا طعمه دست ملک ربای من
 اثر و پایچان ز ریشش جانی فرسای من
 کاسمان در گوش دارد پنبه از آواکی من
 خون خصم شته علاج درد استغای من
 آشیان مرگ منتما و شرنگ لای من
 در بر البرز برز پادشاه اوای من
 کاشیان فرموده اند فرقی فرقدسای من

دسع خسرو گفت من ششم تن داران تنگ
 خنک خسرو گفت آن بشیر بر مصر جنبت
 رایت شه گفت من آن آیت فتح که هست
 بزم شه گفتا منم فردوس ساغر سبیل
 دست شه گفتا منم آل ابرنسیانی که هست
 جام دارا گفت ما نا کو ترم زانو که هست
 رای شه گفتا منم موسی و خصم سامری
 کلک شه گفتا منم اسکندر عاصی بقران
 خسرو اگر چند روزی گشتم از درگاه دور
 گر بتا دانی ز من دانی گناهی سرزده است
 عمری با ناظر منظور بد منظور از آنک
 در گناهی در حقیقت نیست تشریف فرست
 دیر مانی داورا چند آنکه گوید روزگار

حلقه اندر حلقه باشد سیمگون سیمای من
 کز پی جولان سزد هفت آسمان صحرای من
 طره رخسار نصرت پر چشم یلدا ای من
 ساقیان غلمان حوری طلعتان حواری من
 بحر را مخزن نهی از سمیت والای من
 بزم عشرت خیز خسرو جنت الما وای من
 تا چه گوید سحر او با معجز بیضای من
 نقش من ظلمات و آب زندگی معنای من
 در ازای این جسارت کرده چرخ ایزدای من
 این جهان سوز تو و این فرق فرقدای من
 او بهر کاری نظر دارد یا سترضای من
 تا ز تشکیک بلا امین شود بالای من
 بر سر آمد مدت دوران تن فرسای من

در تالش تو اب احتضار السلطنه علی قلی میرزا گوید

الا که مژده می بر نیاید غم گسار من
 توال من روال من تشکیب من قرار من
 که باغ چون نگار شد چه خسی ای نگار من
 سرور من نشاط من بهشت من بهار من
 غزال من مرال من گوزن من شکار من
 حیات من ممت من تدر و من هزار من
 دهنده مژده نه گلان که تو بهار می رسد
 نسیم چون تو اولان ز هر کنار می رسد
 بشیر او ز بیلان نه یک هزار می رسد
 بگوش من ز صلصالان خوش تاد می رسد

بمخمر من ز سنبلاں نسیم یار می رسد
 ولی ز نو بہار ہا بہار است نو بہار من
 بہار را چه می کنم بتا بہار من توئی
 ہزار و گھل چه بایدیم گل و ہزار من توئی
 ہمیں بس است نخر من کہ افتخار من توئی
 الا بزیر آسمان کہ است افتخار من
 مرا نگار نیک پی شراب ملک می دہد
 بی کفایت کی دہد شرابہا کہ وی دہد
 کہ شور صد قرابہ می بہر نظارہ ہی دہد!
 ہمیں بس است چشم وی نبید من عقار من
 نگر کران را عہا چه سبزا چه کشتہا!
 عیان نگر چو عہا شگفتہ بین بہشتہا
 نمودہ پر ایا عہا ز می نکو سر شتہا!
 چه می کہ شادی آورد چو عمل وی باین
 دمن نمونہ از من شقیقہا عقیقہا
 نشستہ مست در دمن شقیقہا رقیقہا
 چمیدہ جانب چمن رقیقہا شقیقہا
 گسار دہ برطل و من عقیقہا رقیقہا!
 چو عقل و رای میر من رقیقہا عقیقہا
 کدام میر دآوری کہ مہت مستجار من
 ملاذ و بلجاہ مہان خدیو زادہ مہین
 عطیہ بخش راستان خدا یگان راستین
 سپہر ش اندر آستان محیطش اندر آستین
 بصدقرون ز صدقران فلک یاروش قرین
 مہین سپہر ہر زمان چنان بوسدش زمین
 کہ آتش از دہان چکد چو شعر آبدار من
 سلیل خسرو عجم فرشتہ فر علی قلی
 چراغ دودمان جم بہ خودی و عافلی

جمال ابرو در کرم مثال ببر در یلی   هلاک جان گشتم ز پهلوی و پر دلی
 بجزم پور زاد شتم بجزم پیر ز ابلی   همین بس است مدحتش بر روزگار کار من
 بروز کین چو جایگه به پشت رخش میکند   چو سنگه ریزه کوه را ز گدز بخش میکند
 بخجری که خندا با درخش میکند   سروتن حسود را هزار بخش میکند
 زمین رزمگاه را ز خون بدخش میکند
 چنانکه چهره مرا ز خون دل تگار من
 اگر فتد ز تیر او به نه فلک شراره   بیک سپهر ننگی نسوخته ستاره
 ز روی خشم اگر کن لبشکری نظاره   گمان مبر که جان بر د پیاده سواره
 مگر که بر د بارش کند لبخند چاره
 چنانکه دفع رنج و غم روان بر بار من
 اگر بگاہ کودکی خرد بود مهد او   بکسب و دانش اینقدر ز چیت جد و جهاد
 بچاک اگر دمی دلد عشیق پر ز شهد او   تمام نیشکر شود دنیا تا به عهد او
 بروز صید شیر ز شود شکار فهد او
 چنان که در سخنوری بخنور ان شکار من
 اگر چه بهره مرا ز مال روزگار نی   چو مالیان مملکت شکوه و اقتدار نی
 جمال فی خیول فی بغال فی حمار نی   جلال فی حیوش فی پیاده فی سوار نی
 فروش فی ظروف فی ضیاع فی عمار نی
 بس است مهر و چهر او ضیاع من عمار من
 همیشه تا بود مکان به بحر آبخوست را   هماره تا در آسمان نخوست است بست را
 تقایل است تا بهم شکسته و درت را   چنانکه تند و کند را چنانکه سخت و دست را
 تقدم است تا همی برانها تخت را
 هماره باد مدح او شعار من و تار من

همیشه تا که نقطه بود میان دانه
 که هر خطی که بر کشتی از آن بسوی چنبره
 مر آن خطوط مختلف برآیند یکسره
 حدود باد صید او چو صید با تیر قهره
 عنود را ز خنجرش بریده باد خنجره
 اجابت دعای من کناد کردگار من

در مدح حسن علی میرزا شجاع السلطنه فرماید

عید است و جام زرشان از می گرانبار آمده
 زاهد که کرد انکار می حیرت بدش از کار می
 عید است و یار وستان بر دست جام از غولان
 گل بیقرار از روی او سنبل اسیر می او
 برگ صیوح از می بود جاز از فتوح از می بود
 می جان بود پیمان تن دست و نانش پیر من
 آن لجه میاب بین آن آتشین گرداب بین
 عید مبارک پی نگر رخسند جام می نگر
 چنگ است زالی نا توان نگاهش پید از خون
 نانی که بسته پوش تی گفتا چه اندر گوش تن
 برید بگفت بریط نگر خون لبط اندر لبط نگر
 بجاده کانیست می یا قوت رانیست می

هر تراهی وامن کشتان در روی خمار آمده
 اند هر چه جز گفتار می و نیک صد انکار آمده
 با قدر چون سر روان بر طرف گلزار آمده
 اندر خم گیسوی او دلهای گرفتار آمده
 تفریح روح اند می بود هر که که انکار آمده
 ز انگشت هایش بریدن رگهای دیار آمده
 آتش میان آب بین مردم شرر بار آمده
 نالان توای تی نگر که بجز دلدار آمده
 از ناتوانی هر زمان در ناله زار آمده
 که سینه پر جوش تی آه شرر بار آمده
 می تا به غم خط نگر در جام شهوار آمده
 لعل بدختانیست می کانیست کردار آمده

از مطلع طبعم و گرز و مطلع تانیده سر
 خورشید گونی جلوه گر بر چرخ دوار آمده

مطلع ثانی

خرم و وعید و لگشا اینک پدید آمده
 خستی ز نور و ز عجم کار استش سالار حم
 یعنی شجاع السلطنه آنکو ز قلب و میمنه
 اسکندر دارا خدم و ارای اسکندر ششم
 از لطف و قهرش این زمان شد آشکار در جهان
 لرزان تن کاوس از و ترسان وین طوس زو
 آرخش فکانه از تیر او گر شایسته غمشیر او
 هر که که شمشیر آخته روی زمین برداخته
 گردان ستوه از رزم او گردون نخل از زلم
 تا گیروش اندر جهان ماتم کرد در میان
 گردون کباب مهر او مست شراب مهر او
 مه فعل سم مر کیش گردون سوان ز موش
 ای کاخ کیوان جای تو مه ستوه سر بر پای تو
 ز انصاف تو جان زمان هستند خوابان
 اجرام انجم نیست این تا تید هر ساعت چنین
 هر قطره کاندرا یار یار از ابر عطا
 بالای گردون پست تو هستی بود از مست تو
 شاه بقا آئی فکر خاقانی ثانی نگه
 تا بیزند از کوه سر خورشید خاور هر سحر

تانیده یاد آخرت بر سر خورشید افسرت
 ز آنرو که رای انورت خورشید آثار آمده

فرخ و وحشت چنانقر اینک نمودار آمده
 پیشی که پاکوس و علم شاه جهان دار آمده
 هر زم صد تن یک تنه در دشت مکان آمده
 سالار آفریدون علم سلم سپه دار آمده
 زان مرکز آب و ان زین مرکز نار آمده
 در رزمگاه کاموس از و چون نقش دیوار آمده
 در حیطه تسخیر او هفت و شش چادر آمده
 گردون سپر انداخته عاجز ز پیکار آمده
 ثابت به عیش عزم او هر هفت سیار آمده
 ز آغاز شکل آسمان بر شکل پر کار آمده
 فیض سحاب مهر او بر کشت احرار آمده
 تانیده تور کو کیش مرآت انوار آمده
 تانیده روز از رای تو همچون شب تانیده
 جز بخت تو کاندرا جهان پیوسته بیدار آمده
 رخی است بر چرخ برین که ابر از آرد آمده
 از شرم جودت تمهیه بر چرخ دوار آمده
 غمگین ز فیض دست تو صد بحر ز خار آمده
 فی روح خاقانی نگه اینک بگفتار آمده
 در شوق و غیب بحر بر زرش نمودار آمده

در شرح شجاع السلطنة مشهور حسن علی میرزا گوید

میداست شافی در قدح صهباز مینار بخت
 کرده پی اکسیر جان در طلق زریخ روان
 آب از سراب انگیخته آتش ز آب انگیخته
 می موجزن در مشرب زان موج فرج غم شبه
 پیماه کاس من معین غلمان عذاران حورین
 مجلس بخوبی چون ارم زرین پاله جام جم
 خم مریم تهمت زده دو شیرزه آبتن شده
 دف بر خنیه دایره بر چنبرش صد چینه
 چنگ است زالی پشت خم زری عنافی متهم
 صوبایسمین بلبل بگری نشادی حامله
 غیاگران بسته صفای چنگ چنگ نای بود
 دارای اسکندر ختم بوشنگ طهور خدم
 که ابرکت گاه کرم لودی لالا ریخته

در گوهر الماس گون لعل مصفی ریخته
 در ساعز سیاب سان گوگرد حمر ریخته
 ز آتش جباب انگیخته در جرعه ریخته
 اندک بلال یکشنبه عند ثریا ریخته
 در زرم چون خلد برین طرح تماشا ریخته
 زنجیر با به پامی لم از موج صهبای ریخته
 وند طعل می در میکرده آب میجا ریخته
 با هم بطرح مشوره طرح مواسا ریخته
 هر دم ز بانگ زیدیم بنیاد غوغا ریخته
 از نقش زردین مشعل نرنگ بیضا ریخته
 طرح نشاط از هر طرف در زرم دارا ریخته

مطلع ثانی

صبح است و بر طرف افق خونت عمار ریخته
 شگرف بر قرطاس بنین بیجاوه بر الماس بنین
 بیخ سحر پرتاب شد نجم از فلک پرتاب شد
 افزاخت فروردین علم شد لشکری منهنم
 یا خون شب انا که بان کز وی سلوی شویان

یا اطلس حدیسی فلک بر فرش دیار ریخته
 گرد زمره طاس بنین یا قوت حمر ریخته
 زان زهره شب آب شد ز زهر صفرا ریخته
 صبح از شفق آتش زرم برف سر بار ریخته
 از شتر خور آسمان برف سودا ریخته

یانی شجاع السلطنه چون شپردشت ارجنه
 آنکو ز تیغ میانستان و آنکو ز قدر بگردان
 رخس چوماری جانگزا آتش فشان چون اژدها
 تیغش سمندر طینتی طوسی و سندی و فطرتی
 آتش دل و پولاد رنگ آنکه بهیات چون کجک
 اقبال بود دولت شایقش تا سید و نصر عاقلش
 جرم کو اکب نیست بان چون گوهر زهر سوریان
 طبعش نهالی بار و در جودش تنگ و لطف بر
 هم پایش از و اشودی بفرق همو شتری
 رخس تیغش و شمعان بازهر آلوده سان
 در قعود ریاضت صدق بر حبلت خود معرفت
 تیغش هلال آساستی از لمعه چو بیضا سنی
 در عهدش اصنام ستم افتاد بر خاک عدم
 ای سوز جها نه نام تو دور طرب ایام تو
 از سده ات نازان زمین بر سدره عرش برین
 تیغش بخون آسینتی و ز خون کنارش گلشنی
 ملکیت کشیده است از رقم تیغش انگلیبون قلم
 زان مندی دریا نشین تیر فلک عزلت گزین
 ماری بود خوش حال و خطر بروی زهر رنگی نقط
 مشک آورده از ملک چین آورفته در مغرب زمین
 که رفته در منهد و ستان آلوده از عنبر و بان
 روزی که از گرد سپه جلیباب بند و مهر و مه
 با موم شود آ موم خون محراب شود چون خون

خون دلیران یکتند در دشت همیجا ریخته
 هم خون سلطان ارسلان هم آب لغز ریخته
 بر سپهر خصم و نمازان زهر افغی ریخته
 رومی و زنجی هاستی آتش ز اعضا ریخته
 و ز فرق سلطان یک یک نسل بالا ریخته
 پیوسته اشکات منقش بر روی عذرا ریخته
 رخس ز دست در فشان بر طاق حفر ریخته
 پیوسته در شاخش شمر و دباغ و بیبا ریخته
 هم آب بر آذری از طبع و الا ریخته
 لیکن بکام و و ستان زان زهر حلو ریخته
 تاشه لالی ز ابر کف شرقا و غربا ریخته
 بر حبش تن اعداستی زان شکل جوزا ریخته
 چونانکه از طاق حرم شدلات و عزای ریخته
 دست فلک در جام تو شهید مصطفی ریخته
 برفه ات جهان آفرین فر موفا ریخته
 عدد روزه خون از هر تنی روز محابا ریخته
 در قالب موتی ز دم روح معلی ریخته
 سر بر زه اندر آستین گوهر شهلا ریخته
 در کام خصم بی غلط زهر آشکارا ریخته
 مشک در معان آورده بین در حین طغرا ریخته
 طوطی صفت در کام جهان شکر ز آوار ریخته
 گرد و زهر سو خاک ه در چشم بنیا ریخته
 زهر همت همچون خون بچاک و خار ریخته

اندر زمین ست فلک بر آتش افشانند نمک
 پولاد سنجان دروغا بر باره پولاد و خا
 سنگام رزم از هر که ان گورد ز تیغ خوش نشان
 هر صادم مندی نسب پوشد تا بن جدید نسب
 چون تو برون آئی ز صفت کف بر لب و خنجر کف
 از خون خصم بوالهوس جاری کن رود در س
 هر کس بی اخذ بقا کلا افشانند دروغا
 ای خنک گردون مرکبت نصر و ادر مرکبت
 مانا برگ ناگهان تیغ بود جان در میان
 با همت ای داد گرد ریای اعظم در نظر
 پیراه فرودین بر ری کردی چو جشن عیاطی
 هم بار در آتشکده آراستی جشن ساره
 در شش طراز امسال هم دادی طراز جشن جم
 ساغر زمی اندوخته کن در کنار سوخته
 مانی لبشرت هم چنین تا سال دیگر طرح بین
 ای شاه تا آئی منم خاقانی ثانی منم
 اکنون منم در شاعری قائم مقام عنصری
 تا هست ازین اشعار تو در حلقه گیتی اثر
 فرخنده باد اقبال تو پانیده ماه و سال تو

کاخ ریاست منزلت بزم کیاست محفلت !
 فیض کرامت بردت ایزد تعالی رحمت

در تائیش شجاع السلطنه حسن علی میرزا فراید

سود بر آسمان سرم از در ذره پوری
 بسته دو دست جاودان داد پرخ چینی
 همچو کبوتران زنده بر در او کبوتری
 مقصد شیخ و برهن رشاک بتان آذری
 سنگ سیه زموی او حبه رواج عنبری
 غارت عقل و هوش من حشرت ماه و شتری
 چند پیویه تعب پایه مرگ بسپری
 تانه خوری ز نیم جان هر قدمی سکندری
 غازی دشت پردلی تهر سپر سردری
 وانکه بزم عشرتش کرده هلال ساغری
 مغز سرده آک را طعمه مار حمیری
 ملک فلک بکام او بر ملکش بهادری
 خاک سرای شاه بین معبد آدم و پری
 زنگی شام بردش همچو سپاه بربری
 تا بحسام سام یلی زود نمودش اسپری
 هر که ز طالع ز یون کردز کینه آذری
 بر لب رود بهر مند با همه دلاوری
 زانکه نموده بر تنش زار و دشت ساحری
 کالبدش زره شود با همه روی سپهری
 داور کشور عجم وارث تاج نوذری

دوش در آندازم آل مبرج دلبری
 از دو کمند گیسوان وز دو کمان ابروان
 گریه دوزلفگان او شاه طغان نظر کند
 سینه صاف چون سمن عارض تر چو بامین
 ماه فلک ز روی او خاک نشین کوی او
 غیرت سر و در با سمن آفت جان مردوزن
 گفت کدای امیر تب خسته محنت و کرب
 شکوه براز عم زمان پیش سکندر جهان
 شاه جهان حسن علی فارس عرصه یلی
 آنکه بگاه خشمش شمس نموده شمس
 وانکه چو پور آبتین کرده ز گرز گاو سر
 آموی چرخ رام او شیر فلک بدام او
 آتش زار قشت اگر قبله خاص عام شد
 رومی روز در یرش همچو غلام خلعی
 بود اگر بطوس در اثر در اهرمن شکر
 شاه بطوس اندرون بست در بدایت خون
 رستم یلی ز خستگی تاقت روی تن عمان
 گفت که نیست کار گر تیر و سناش بریدن
 بان بکجا ست روی تن تا ز خدنگ پادشاه
 ای شده آسمان خشم کار کشامی ملک جهم

پرخ به پیش موکبت غاشبه برکت کشد
 خصم تو مار جانگزا تیر تو آتشین قبا
 تات چو مرکز آسمان چا بکنار خود بد
 فی غلطم که آسمان پیش تو هست نقطه سان
 پادشهی ترا سزودرنه بغیر لاغ نه
 دست کریمت از گرم غیرت ابر بهمنی
 مهره نخت در کفت داو بروی داو کش
 رونق دین جعفری گر چه به تیغ داوه
 هر ز شرم رای تو از عرق جبین شود
 خصم تو که درین زمان لات انا الهی زند
 پادشها حبیب تو چون ز ثنات دم زند
 یک بجانش ز آسمان هر نفسی نمی رسد
 جنس هنر کجا بود پیش تو که نیاورد
 تا که نجات هر تنی هست ز دین احمدی
 باد مخالفت ترا نمی و ضلال بولهب
 باد موافق ترا جباه و مقام بودری با

چهره دوستان تو گونه دشمنان تو
 این ز فرح مصطفی دان زالم مزعفری

در مدح خاتم انبیا محمد مصطفیٰ صلعم

و

ستایش محمد شاه غازی

و

جناب حاجی میرزا آقاسی گوید

بود این نکته در حکمت سرای غیب برهانی
 که در جانان رسی آنگه که جان از سبب برهانی
 خود شیدا است و دانش کید و هستی قید جبری کن
 که خوش جان ز جوی شید و کید و قید بجهانی
 کمال نفس اگر جونی بیفکن عجب نادانی
 حیات روح اگر خواهی رها کن خوی حیوانی
 معذب تا نداری تن مهذب می نگردد و جان
 که تا برگش نه پیرانی بنالد سرو بستانی
 بیان خواج از روحانیان هم گام بیرون زن
 که مخزی نیست وارستن ز قید جسم جسمانی
 بترک خمر گوی و درک امر طاعت حق کن
 که قرب روح ریحانی ز شرب راح ریحانی
 اگر شوخ جوانستی و گد شیخ نوانستی
 ترا طاعت بکار آید نه تسویلات شیطانی
 یابی نیازی چهره جان آن زمان شوئی

که همچون خواجه گرو هستی از دامن بر افشانی
 ازین مضموره تن جای در معموره جان کن
 که در مقصوده عزلت عروسانند روحانی
 طریق خواجه گیر از همی داری که روز و شب
 بخود زحمت نهند تا خلق را باشد تن آسانی
 برو در مکتب تجرید در سس عشق از بر کن
 که دست آویز و نمانست حکمت‌های یونانی
 اثر از مهر و کین خواجه دان در کار نفع و ضرر
 نه در تثلیث بر جیسی نه در تریح کیوانی
 چه گوئی رازی قمی چه گفت از شارع امی
 درایت پیش گیر آخر روایت را چه می خوانی
 از آن مرد خدا از دیده عامی بود پنهان
 که عارف داغ بر دل دارد و زاهد به پیشانی
 بدست آرد از توانی دل بدستار از چه بایل
 که دستارت بنخشد سوداگر از اهل دستانی
 که از دستار سنگین چهر جان سنگین شدی بودی
 زیارت گاه جانها گنبد قبابوس جرجانی
 اگر در محاسن خواجه بصدق و در دینشینی!
 نهیب هفت دوزخ را باهی سر دینشاتی
 برو با دوست اندر خلوت جان راز دل سر کن
 که از بیرون نه بنخشد سودا سالوسات لامانی
 سودا عشق اگر بینی بهل سودای عقل از سر
 که در خورشید تابستان بتن بار است بارانی

اگر عزم قنای داری بسوز از دل که عاشق را
 بخوان فقر یاری بکار آید نه بورانی!
 غمی که جاودان ماند به از عیشی که طیشش آرد
 که عاشق را در آن یک غم دو صد حدیث و حدیثی
 یا تسلیم را تعلیم گیر از همت خواجه
 کزین تدبیر ناقص پنجه بافتند بر نتوانی
 تو آخر ذره با چشمه بیضا چه میتابی
 تو آخر قطره با لجه دریا چه میمانی
 بهل تا دفتر دانش بخوان دل فرو شویم
 که من امروز دانستم که دانائیت نادانی
 چه سوسن پیش ازین از ذکر سر تا پا زبان بودم
 کنول از فکر چوں زگس همه چشم ز حیرانی
 برشته آه چون غم راز دل بیرون کنم گویی
 که بیژن را بر دل آرد ز چه گره و جستانی
 تنم چوں حلقه در شد دو تو از غم بنومیدی
 که وقتی خواجه از رحمت نماید حلقه جنبانی
 حیات روح دامن دل من اندر نیستی دیدم
 بمیرم کماش ازین هستی بهستی باد ارزانی!
 اگر پیرایه هستی نبودی ذات پیغمبر
 یک ارزن نیز زیدی جهان باقی و فسائی
 محمد خواجه عالم چراغ دوده آدم
 که سر آفرینش را وجودش کرد برسانی
 کمال نور هستی از جمال او بود ورنه

حقائق را بدی همچون شقایق داغ نقصانی
 زهی ماهی که انوارش بود اسرار لاهوتی
 نهی شاهی که رایاتش بود آیات قرآنی
 بامراو در آمد ناقه از خارا و رمز است این
 که در خیل وی از صالح نیاید جز شتربانی
 بتائید ولای او عزیز مصر شد یوسف
 وگرنه پوست کردی برتنش تا حشر زندانی
 بود دارالشفای لطف او را این دو خاصیت
 که دردی غم پرستاری نماید درد درمانی
 شبی اندر سرای ام هانی بود در طاعت
 که تاگه جبرئیل آمد فرود از عرش ربانی
 که ای فهرست هستی ای مهین ویاچه فطرت
 بسوی عرش نورانی گرای از فرش ظلماتی
 بنی شد بر براق و رفت با جبرئیل تا سدره
 ز پریدن فرو ماند آن هالیون پیک ربانی
 نبی گفت ای مهین پیک خدا از ره چراماندی
 چنین کاهسته میرانی بر پیک خسته میمانی
 پاسخ گفتش ای مهتر مرا بگذار و خود بگذر
 که گرمین ماندم از جنبش تو برقی در سبک رانی
 مرا جا سدره است اما اگر صدره چمی برتر
 هنوزت رخس همت در تلست از گرم جولانی
 فرود آی از براق عقل کو ومانده همچون من
 بر آید زلف عشق ویران تا هر کج رانی

پیمبر گشت بر رفرت وار و شد با و ادنی :
 شنید اسرار ما او حنی و دید آثار بحسانی
 بجائی رفت کا بجا جا نمیگنجد ز حیبائی
 بدین جان و تن اما تن تنی نمود و جان جانی
 نهادندش پیر از خوان غیبی نزل لاریبی
 پیمبر کرد از جان نزل آن خوانزانش خوانی
 هنوز آن حلقه در بود در جذبش که باز آمد
 مر آن سر حلقه هستی بفرشش از عرش رحمانی
 نه خود را برد همراه بلکه بیخود رفت و باز آمد
 که در مقصوره وحدت ننگیند اول و ثانی
 زهی پیغمبری که محکمی احکام شرع او
 بکاخ آسمان ماند که ننهد رو پویانی
 پیمبر خواست در دنیا کند مبعوث شاهی را
 که از عدلش نظامی تازه گیرد دین دیانی
 گزید از جمله شاهان شهری خود آن محمد را
 که در دین تازه فرماید رسوم معدلت رانی
 سرشاهان محمد شد که تائیدات حکم او
 برون برد از ضمیر خلق تسویلات نفسانی
 شهنشاهی که نام نامیش بر نامه هستی
 بماند از شرف چون بای بسم اللہ عنوانی
 اگر پیرا هستی دوزد قضا اندر خود بخشش
 قضای عالم هستی کند آنرا گریسانی
 بقوامی چه حاجت زدم خود او بدریا بر

که تا هر قطره آتش شود لولوی عمتانی
 بدخشان از چه باید رفت کاکش بر بنارستان
 که تا هر دانه نارشش شود لعل بدخشان
 و تنها آدمی را دستش از بخشش کند دعوت
 که تیش دیو و دو را هم کند در رزم مهاتنی
 دو مژه او که پنجه شیر را ماند که اثر هیبت
 زند بر جان ناپاکان دین زوپین ماکانی
 ز بس وجد و فرح دارد سرپا عید را ماند
 بعیدی ای چنین باید دل و جان کرد قربانی
 اگر گردون کشاده روی بودی نه چنین بد خو
 گمان کردم که شامش حکم فرمودی بدر بانی
 فراز مسد شاهای چون نشند خرد گوید
 جهانی بر یکی مسند تبارک صنع یتروانی
 معاذ الله اگر با آسمان روزی بخشم آید
 نماید چاین ابرویش چشم چرخ سوهانی
 ندیدم تا ندیدم خنجر الماس فصل او
 که از زرد چکد مرجان و ز آهن لعل رانی
 ز خون خصم در میجا چو گردد لعل پیکانش
 بخرد جوهری او را بجائے لعل پیکانی
 سرگیسو گرفته خود در کف بو که بنماید
 بجائے شهیر طائوس از خوانش نگس رانی
 بیاید کودک بخشش بهد امن تا مهدی
 نماید از حجاب غیب مهر چهر نورانی

ملی چول حاجی آقاسی امینی در میان ناید
 که تاشه را رساند از تو تو قیسات پنهانی
 هزاران در هزاران توپ سازد اثرها پیکر
 که هر یک جانفشان دوزخ انداز آتش افشانی
 بیج تور خانه شه بری گم در بیابانها
 نبود در بیابانها نسیم از تنگ میدانی
 دیران سپه دفتر فرو شویند یکباره
 که آن سوی شمار افتاده جیشش از فرادانی
 مرا از کار شامشه همی باشد شکفت آید
 که هر کاری کند گوئی که الهامیست ربانی
 بنظم جیش و امن ملک و طی کفر و نشر دین
 هزاران معجزات آرد فرزون از فهم انسانی
 مرا آنهم بی سپه آمد بملک پارس در وقتی
 که بودند اندران کشور گرهی خائن و جانی
 زیاد از بسکه شد ظلم یزیدی اندران کشور
 بسا مسلم که در دار فنا جان داده چون هانی
 به تخت شاه و عوان خواجه اندر پارس حکم او
 روانشد بی سپه چول در بد این حکم سلمانی
 بد انسان پارس امین شد که خوبان هم ز بیم او
 بهم بستند گیسو از پی دفع پریشانی
 بجز دیگ سخای او که سال و ماه میجو شد
 خم می هم ز جوش افتاد در دکان نصرانی
 ز یکتا در همه کشور خروشی بر نمی خیزد

بجز در صبح و شام از نای و کوس بیش سلطانی
 چنان شد راست کار ملک از و کاندرو دستاغم
 نگردد از پی تعلیم خم طفل دبستانی
 کمانگر نیز میبازد ز بیم آنکه میسراند
 بکیش شاه هر که کار را فرض است قربانی
 زین برکت هر نرگس که بد اندر گلستانها
 بجرم آنکه نرگس نسبتی دارد دبستانی
 ز بس پهلوی مظلومان توی کرده است عدل او
 سزدگر صغوه شاهین نماید بره سرحانی
 بساتین را چنان کرد از درختان تازه و خرم
 که آب اندر دهاں آورد حضرت حور رهنوانی
 حصاری که دل اعدای خسرو بود ویران تر
 بیک مه همچو روئین دثر نمود از سخت بنیانی
 ده و دو آسیانگ آبرازی دار ملک جم
 ز قصر الدشت بهاری کرد چون اشعار قسانی
 ز سنگ سخت بی ضرب عصا و دعوی محبوز
 ده و دو چشمه آب آورد چون موسی عمرانی
 بسی فرسنگی شیراز رودی هست پهنساور
 که عمقش و هم اگر سجد فروماند ز حیرانی
 گران رودیکه نتوانی ز پهنانی شگفت آن
 سمند عقل و خنک و هم درخش مکنه بهسانی
 شکم بر خاک میمالد چه مار گززه در چنبر
 بوقت باد میمالد چه رعد ابر آسانی

میان خط شیراز و آن رود روان در ره
 بود که هی بغایت سخت چون اشعار قافیه
 سرش شیری دو پروان حسته است از پیرمستی
 پی اشش آتش ترک آنجا که دنیا میشود ثانی
 وزین سو ترکی دره است هول انگیز کاندروی
 ز بس ژرفی توانی هفت دریا دریگجانی
 چنان ژرف است که قعرش به بینی گاوایی را
 اگر با دور بین نختی نظر دروی بگیردانی
 بیاید دره را ایناشت با سدی گران کزین
 تواند می بر آید آب تا گرد و سیابانی
 ز دوران کیومرث اولین شه تا محمد شه
 که ختم پادشاهان بهانست از جهانسانی
 تنی آن دره را ایناشت نتوان کرد از شاهان
 کسی ناست آن که را شکست از انسی و جانی
 چه هوشنگ گران فرهنگ و چه طیمورث دانا
 چه جمشید سپهر اوردنگ و چه ضحاک علوانی
 چه آفریدون و چه ایرج چه مینو چه نوذر
 چه ز آب و ذراع آن شهره در فرخنده فرمانی
 چه گر شاسپ که بد خاتم بلوک پیش دادی را
 چه فرخ کیقباد آن رسم عدل و داد را یانی
 چه کاوس و چه کیخسرو چه گتاسپ چه لهراسب
 چه روشن رای بهمن چه همایون دخترش خسانی
 چه داراب و چه دارا و چه اسکندر که از رومی

سپاه آورد و غالب شد بر ایران و بر ایرانی
 بر این نسبت یکایک بر شمر ایران خدایان را
 چه اشکانی چه ساسانی چه سلجوقی چه سامانی
 یویشه جم که بجد گنج داد و رنج برد اما
 مراسم تراژا و بیهوده شد چون تراژلیبانی
 و دیگر شاه عباس آنشهی که شوکت فرس
 شوی آگه کتاب عالم آرا را چه بر خوانی
 بسالار همین بارگه اللہ دردی خسان
 که بدیم در سرافشانی سمرهم در زرافشانی
 بگرد آن حکم را و آن رفت و نتوانست و باند آمد
 سه ساله رنج او ناورد باری جز پیشمانی
 وکیل آن پادشاه زند با آن قوت و قدرت
 که در هر کار بودش خاصه در تعمیر و ایرانی
 بسالی اندامی چند از موج بحار افزون
 بکار انگند و آخر خلق گفتندش که نتوانی
 ولی آخر بخت شهریار و باطن سواجبه
 که هستی نزداد نجلت پرواز تنگ سامانی
 نخستین روز گفتندش بمن اینکار و زود بگذر
 که نتوانی اگر صد گنج سیم و زر بر افشانی
 نه یزدانی که تا کوه گران از پیش بر داری
 گرفتگی مت به نیرو گردن شیران به بیچپانی
 نه برقی تا شکافی صحزۀ صمان یک دیگر
 نه دلزالی که یاری کوه خارا را بجنبانی

وگر این کار کردی یا زمان باور نمی افتند
 همی گوئیم یا پیغمبری یا سحر میدانی
 بگفت از فر بخت شهریار و باطن خواجه
 نه از زور دل و عزم تن و نیروی نفسانی
 من این کوه گران از پیش بردارم بدان آهن
 که خاقانرا ز پشت پیل گرد زابلستانی
 بگفت این را و از ایوان بهامون رفت من بهر آن
 که از ایوان بهامون چون خواهد سر و بستانی
 مهندسهایی اتلیدس مهارت خواست از هر سو
 که یارند آزمودن طول و عرض ملک امکانی
 هزاران در هزاران بر دمزدوران آهن تن
 که بر خود رنج را راحت شمارند از گرانجستانی
 نخستین خود بچون بخت شاه و باطن خواجه
 بر آن که تیشه زد آن کوه حرقی گفت پنهانی
 تو گوئی رب سهل گفت و از دل گفت کاندعوت
 همان دم مستجاب افتاد در درگاه سبحانی
 ز نوک آهنین تیشه شد آن که آهنین ریشه
 در آن دمشت پر اندیشه دل شیرینستانی
 تو گفتی کوه آبلستان بود کز هر گران در وی
 چنانسان کرده نقابی و نقابش کرده زهدانی
 میان کوه را بشکافت همچون دره از هم
 دهان بکشاد گفتی کوه شد را در شنا خوانی
 تو گفتی نام تیغ شد بگوش کوه گفت ار نه

ز هم نشکافتی آن کوه با آن سخت ارکانی
 و زین سو دره را سدی گران بر بست همچون که
 که گوئی سد اسکندر بود در سخت بنیانی
 جوشش مه رفت جاری گشت در بانی خروشنده
 که از طغیان هر جوشش شدی نه چرخ طوفانی
 مرا ز انهر سلطانی لقب نهاد و می زبید
 که زین نام نگو جوشش ز ند پر چرخ پیشانی
 چه آن نهر از ره شش پیر آمد به که تاریخش
 بگویم که ز ره شش پیر آید نهر سلطانی
 و یا چو آب رودی شهری از وی شد فرود گویم
 بیغزود آب رودی شهری آب نهر سلطانی
 تو گوئی طبع خسرو بانیست آن ظرف دریا را
 و گرنه کیست جز یزدان که دریا را شود بانی
 و ما دم از جناب آن آب بر کف کاسه دارد
 که نزد همت خسرو نماید کاسه گردانی
 بشب عکس مه و پروین عیان گردوز آب او
 چه از دیر سکویا شعله تمسیدیل رهبانی
 نهان از شیب آن دریا چه نهری چندند و هر سو
 سوی شهر و قری جاری چنان کاسه حکام دیوانی
 خیابانی بنا فرمود گرداگرد دریا چه
 که میر قصد درختانش ز سیرابی دریانی!
 ولی مشکل بر دیدگان خیابان سرو کز نجلت
 بنالد پیش قد و لکشش سرو و خیابانی

الفت سان از میان جان کمر بر بست و در یکدم
 مهان شهر را کرد از نسیم شاه مهانی
 یکدم خاک را بر آسمان کرد از چه از خمیه
 یک انسان این همه قدرت تعالی شان انسانی
 بزرگان مقدم رنج خدمت را کمر بسته
 مقدم آری از خدمت تو انشد نزن آسانی
 زبانگ توپ که شد چرخ و دودش رفت تا جانی
 که شد خورشید کافوری سلب را بامه قطراتی
 همیشه بانگ رعد از چرخ آید بر زمین و انیک
 نخر رعد از زمین بر آسمان شد و اینت حیرانی
 ز بهر آنکه آب آورد آبی روی بخار آورد
 ز بهر آب جشنی کرد به از جشش آسانی
 چراغان کرد شیراز و بساتین را بدان آئین
 که گفتی صبح نورانی دمید از شام ظلمانی
 بجنیش ز امته از باد هر سو شعله شمشعی
 چو از باد سحر برق شقایقهای نمسانی
 بهر دروازه طرحی تازه انگنده است اگر شورش
 فرو ماغم چو باقل با همه نقش بر سجانی
 بهر یک طرح چیل بستان سرا انگنده که گردون
 ز فرط شوق کیوان آمده است انیک برقیانی
 بهر بستان سرا قصری که گیتی با همه وسعت
 نیار و گردن اندر قصر بهر بستان شبتانی
 مرتب باب هر قصرش چو صنعتهای جمشیدی

مہذب خاک ہر باغش چو حکمتہای نقسانی
 تو پنداری دو صفت خوبان نشستند و بارو
 کہ با ہم طعن ہم چشمنی زنند ولات ہمشانی
 حدیث خلد یا شیرازیان اکنون بدان ماند
 کہ مستی ز پرہ زی کرمان برند از بہر کرمانی!
 بہر راغش بود باغی بہر باغش و صد گلین
 بہر گل بلبلی همچون نکلیسا در خوش الحانی!
 بہر راغش دو صد بارہ است و در ہر عرقہ صد طرفہ
 بہر کوشش دو صد جولیت و در ہر خانہ صد خانی
 سزد گر شہ بدین کشور قدم را رخ فرماید
 کہ شہ جانست و کشور تن نیاید تن بہ حبابانی
 سراسر ملک بستان شد ملک راتا کہ میگویی
 بچم لختی درین بستان کہ داد عیش بستانی
 شہ از آید سوی شیراز ہر خشت دیار او
 بر آرد بایزید آساز شادی بانگ سبحانی
 بغیر از نہر سلطانی کہ دور از شاہ حبیبوزو
 ندیدم نہر کانونی نماید آب نیرانی
 شہا بادست چون دریا سوی این ہر گامی زن
 کہ تا آبش بیفزاید چو سیل از ابر نیسانی
 بہر جا ہست نہری سوی بحر آید عجب نمود
 کہ بحر سوی نہر آید ز تقدیرات یزدانی
 گر آید حکم داری عجم زی دار ملک جسم
 گل شیراز گردد غیرت نکل سپاہانی

شهنشاه اگر از سر چشیده بودت مدد یایم
 بدریائی ضمیر من کند هر قطره قطراتی
 در این مدحت قبول پادشاهتد عجیب نبود
 که بر خوان کمال من کند هر لقمه لقماتی

ترکیب بند

در بعضی از فتوحات شاهزاده شجاع السلطنه گوید

بند اول

اے زلف نگار من از بسکه پریشانی
 سرتا بقدم مانا سامان مرا سانی
 میندو چو سپارد جان در آذرش بیاندازند
 تو با نقش سوزان در چون میندوی بیجانی
 افعی زده را مانی از بسکه بخود پیچنی!
 با آنکه تو خود از شکل چون افعی پیچانی
 افعی به بهار اندر از خاک بر آرد سر
 ز آن چهر بهار آئین زینروی گرایانی
 بسیار شب کز دم از لانه برون آید
 تو کز دم و پیوسته در روز نمایانی!
 آن چهر بدین خوبی آشوب جهانستی
 گویند بهشتی هست گرهت همانستی!

بند دوم

ز کوی مغان مارا گامی دوسه می باید
 وز چنگ مغان مارا جامی دوسه می باید
 دیوانه و زولبیده و آشفته و شوریده
 مشتاق نکویان را نامی دوسه می باید
 ز یاد ریائی را اشکار بود از می
 بر گردن این خامان جامی دوسه می باید
 چشم بد بدخواهان از هر طرفی باز است
 بر چهر نگار از نیل لایمی دوسه می باید
 در جان و دل و دیده جا کرده خیال بست
 آن طائر قدسی را بامی دوسه می باید
 خواهی شودت ایدل کام دو جهان حاصل
 زی بارگه خسرو گامی دوسه می باید
 شاهی که بر او ختم است آیات جهانداری
 و آمد بصف رایش مرآت جهانداری

بند سوم

من بنده خاقانم از دهر نیندیشم
 تریاک بکف دارم از زهر نیندیشم
 که چرخ زند ناچرخ در دهر کشد خنجر
 از چرخ نیر میزم و ز دهر نیندیشم
 گریخ کشد خورشید و در قهر کند بهرام
 ز آل تیغ نتایم رو زان قهر نیندیشم
 شهری بخلاف من گریخ کشد چوں بید
 با حرد ولای آن ز آن شهر نیندیشم
 چوں فی ز فلک با کم یادیت کره خاکم
 در بحر زخم غوطه از زهر نیندیشم
 که ولای او داروی عمان نستی
 گهر انگیزش آشوب عمان نستی

د کتبہ: مولوی محمد ظہور عفی عنہ از کاموں ملی صلح گوہر اولیہ

